

CURIERUL JUDICIAR

DOCTRINĂ — JURISPRUDENȚĂ — LEGISLAȚIUNE — ECONOMIE POLITICĂ — FINANȚE — SOCIOLOGIE

Director: **DEM. I. DOBRESCU**
Președintele Uniunii Avocaților din România

COMITETUL DE REDACȚIE:

TR. ALEXANDRESCU
Avocat, Direct. Contenc. B-cel
G-le a Țărei Românești

ALEX. CERBAN
Profesor la Facultatea
de Drept, București

IOSEF G. COHEN
Avocat
membru Cons. legislativ

GR. CONDURATU
Fost Consilier la C. de Apel
București, Avocat

RÉNÉ DEMOGUE
Profesor la Facultatea
de Drept din Paris

V. DONGOROZ
Dr. în Drept din Buc.
Avocat

ALFRED JUVARA
Dr. în Drept din Paris
Avocat

D. NEGULESCU
Profesor la Facultatea
de Drept, București

I. GR. PERIȚEANU
Avocat

C. SIPSOM
Profesor la Facultatea
de Drept, București

C. STOENOVICI
Dr. în Drept din Paris
Avocat

GR. TRANCU-IAȘI
Fost Ministru al Muncii
Avocat

Dr. ȘTEFAN LADAY
fost magistrat,
jurisconsult în Cluj

P. VASILESCU
Dr. în Drept din Paris
Avocat

AL. VELESCU
Dr. în Drept din Buc.
Avocat

ALBERT WAHL
Profesor la Facultatea
de Drept din Paris

Secretar de Redacție: **E. C. DECUSARA**, Dr. în Drept din Paris, Directorul Statisticii Judiciare

Membrii corespondenți pentru Paris: **EDOUARD LÉVY** și **SILVIU KRAINIC**, D-ri în Drept, Avocați, Paris

ABONAMENTUL

Un an p.B-ci, Case Com. și Autorit. 1000 lei
" Avocați . . . . . 600 "
" Magistrați . . . . . 500 "
6 luni prețul de sus pe jumătate

APARE ODATĂ PE SĂPTĂMANĂ

In lunile Iulie și August
apare odată la 2 săptămâni

Abonamentele se plătesc totdeauna înainte

Redacția și Administrația

București Strada Artelor No. 5
Lângă Palatul Justiției

TELEFON 13/29

ERATĂ. La cuvântarea d-lui prim președinte Buzdugan, publicată în *Curierul Judiciar* No. 15 din 12 Aprilie cor. la pag. 226, col. I, s'au strecurat câteva erori de tipar, cari strică înțelesul.

Astfel la al 7-lea rând în loc de «măreția monumentului» să se citească: *măreția momentului*; la al 14-lea rând, în loc de «studiu complicat» să se citească: *studiu complet*, iar la primul rând din ultimul paragraf în loc de «Stăpânit încă de împrejurarea» să se citească: *Stăpânit încă de impresiunea*.

S U M A R

— *Un aspect al pactului comisoriu expres* de d-l C. A. Stoeanovici;

— *In iurul transcrierii contractelor matrimoniale*, de d-l judecător I. T. Georgescu;

JURISPRUDENȚA:

— Curtea de Casație s. I: *Casa de Comerț E. A. Efremov ș. a. cu Ștrul Balaiban și alții* (Imprumut în ruble în Basarabia. Plata în lei se face pe valoarea lei din momentul contractării împrumutului, nu după legea din 1920 pentru retragerea rublelor și a coroanelor);

— Curtea de apel Oradea Mare: *Banca Union cu Samuel Parkaș* (Vânzare de mărfuri cu plata în coroane cehe. Facturi acceptate de cumpărător. Proba cu martori că plata a fost stipulată în lei. Inadmisibilitate. Clauză în convenție că plata se va face „în natură”, în „realitatea”. Cerere de moratoriu. Instanța competentă de a o admite), cu o *Notă* de d-l avocat Trajan Alexandrescu;

— Trib. Oloron-Basses-Pyrénées (Trecerea porumbeilor de la proprietarul lor primitiv la altul. Dobândirea acestor paseri prin acesiune, fără întrebuintare de fraudă. Art. 564 C. civ. fr. 503 (C. civ. rom.), cu o *Notă* de regretatul Prof. D. Alexandrescu.

Un aspect al Pactului comisoriu expres

Intervenția noastră în această chestiune atât de mult discutată în doctrină și cu aplicațiuni nenumerate în jurisprudență va părea poate și inutilă și îndrăzneată.

Noi credem însă, că pactul comisoriu expres, din cauza împrejurărilor în cari a fost chemat să opereze, poate prezenta atâtea aspecte diferite încât poate nu este de prisos să ne spunem părerea asupra u-

nia din aspectele sub cari ni s'a prezentat. Cefitorii vor găsi, în cel mai rău caz, în rândurile ce urmează câteva culegeri din cei mai reputeți autori și vor reciti cu interes cel puțin părerile lor.

1. *Speța practică.* Speța ce ne-a preocupat, în practică, eră următoarea: contract de locațiune cuprinzând acest pact comisoriu „*în caz de neplată a chiriei la termenele stipulate, proprietarul este în drept a considera acest contract ca reziliat fără somație sau punere în întârziere, sau alt curs de judecată putând să ceară justiției evacuarea*”.

Termenul plății eră 9 Octombrie. Chiriașul depune la Cassa de depuneri chiria la 16 Octombrie. Conform legeri chiriilor această depunere, cu remiterea recipsei la judecătoria și anunțare prin scrisoare recomandată a proprietarului constituie o plată liberatorie. Toate aceste formalități au fost îndeplinite la 16 Octombrie. Tot la 16 Octombrie proprietarul a introdus o acțiune contra locatarului, prin care cere ca JUSTIȚIA să declare reziliat contractul pe ziua pronunțării sentinței, atât pentru neplata chiriei la un termen anterior (chirie ce fusese de fapt plătită), cât și pentru neplata chiriei semestrului Octombrie.

2. *Punerea unei prime chestiuni.* Dacă proprietarul a cerut ca Justiția să declare reziliat contractul la data pronunțării sentinței, prin aceasta nu a înțeles ca rezilierea să se pronunțe de Justiție, cum este în cazul aplicațiunei art. 1021 cod. civ. (condiție rezolutorie subînțeleasă). Și contractul având deci existența juridică până la data pronunțării sentinței, prin plata efectuată la 16 Octombrie, nu se împiedică prin aceasta pronunțarea reziliațiunei de către instanța judecătorească?

Faptul de a înseră într'un contract pactul comisoriu de gradul al doilea, într'un cât acesta e introdus în favoarea creditorului, nu împiedică ca el să nu se prevaleze de acest drept și să recurgă la principiile generale de drept, pe baza drepturilor ce decurg din lege. Dar vom fi întrebați: pentru ce motiv creditorul care are la dispoziția sa pactul comisoriu, care-i permite ca prin simpla declarație de voință să declare reziliat contractul, nu ar uză de acest

drept și ar cere ca justiția să declare rezilierea?... Din moment ce lucrul s'a petrecut în practică, chiar dacă este o fantezie, juristul trebuie să cerceteze, și iată dar, *de la început, un aspect nou al chestiunii!*

În motivele acțiunii, este drept că creditorul spune că: „pe baza pactului comisoriu să constate justiția că contractul este de drept reziliat“, dar nu e mai puțin adevărat că acestea rămân „motivele“ acțiunii, iar cererea este fixată în cuvintele ce am reprodus și prin care se cerea ca „justiția să declare reziliat contractul la data pronunțării Justiției“.

Prin urmare concluzia este că plata intervenind înainte ca rezilierea să fie pronunțată, aceasta împiedică ca justiția să mai poată pronunța rezilierea. Nu contestăm dreptul ce creditorul are prin simpla manifestare de voință să rupă legătura contractuală, dar în speță nu a făcut-o.

3. *Nuanțe juridice noi. Diferența între Pactul comisoriu și condiția rezolutorie.* Sunt unele nuanțe juridice cari nu au fost suficiente scoase la iveală, cu ocazia discuției ce s'a urmat asupra operării pactului comisoriu — în doctrina și jurisprudența românească.

Astfel se vorbește *veșnic de „operarea“* automată a *pactului comisoriu, fără a mai fi nevoie de altă formalitate.* Foarte adesea jurisprudența noastră se exprimă în acești termeni. Juriști însă încercați ca domnul Matei Cantacuzino se exprimă altfel: (3) „*dacă s'a stipulat expres că pactul comisoriu va opera fără somațiune, sau cerere în judecată, în care caz neîndeplinirea la timp a obligațiunii debitorului dă loc IN MOD oarecum automatice la rezoluțiune, DAR TOT numai în favoarea creditorului și DUPE CEREREA SA.*“

Dacă se citește cu atențiune rândurile de mai sus se observă următoarele: una este pactul comisoriu, convenție specială în virtutea căreia dreptul creditorului de a declara reziliat contractul este supus îndeplinirii condițiunii neexecutării prestațiunii la termenul fixat prin contract. Rezilierea, în acest caz este rezultatul unei condițiuni potestative în favoarea creditorului, care prin simpla manifestare a voinței sale rupe legământul juridic. Din momentul ce creditorul a călcat obligațiile sale, dreptul de reziliere este născut și lăsat la buna voință a creditorului. Dar acest pact comisoriu, care n'are alt scop decât garantarea execuțiunii obligațiunilor prin pericolul ce amenință pe debitor să se găsească cu contractul distrus, nu poate opera, repetăm din nou, decât prin manifestarea voinței creditorului.

Creditorul, prin simplul fapt al înserării pactului, nu poate fi considerat că s'a lăsat la discrețiunea debitorului, care prin neplata sau neîndeplinirea unei obligațiuni contractuale ar putea provoca pierderea drepturilor creditorului rezultând din contract, deoarece acest contract s'ar desființa.

Iată ce găsim în *Pand. Françaises la No. 1039, vol. 42, V obligations, tome I:* „Il en est autrement du pacte comissoire et s'il échappe à l'application de l'art. 1184 c. civ. f. (condiția rezolutorie tacită), *il ne tombe pas entièrement sous celle de l'art. 1183 (condiția rezolutorie).* La partie qui a le droit de demander la résolution a encore un autre droit: *celui de réclamer l'exécution* droit essentiel qu'elle tient du contrat et auquel elle *n'a certainement pas renoncé* en stipulant la résolution de plein droit“. Si donc elle jouit d'une option *son choix exige une*

manifestation de volonté et elle doit déclarer si elle veut agir en résolution ou poursuivre l'exécution. C'est là une différence notable entre le pacte (4) comissoire et la condition résolutoire expresse.

Din această *diferență* între pactul comisoriu și condiția rezolutorie expresă rezultă consecința că *condiția rezolutorie* când operează, orice parte interesată se poate prevala (6). Rezoluțiunea însă, care este bazată pe pactul comisoriu este RELATIVĂ — întocmai ca aceea ce are sprijinul în textul legii art. 1021 c. civ. și nu poate fi invocată decât de partea în favoarea căreia a fost înscrisă în contract (7).

În fine, *Colin și Capitant* (8) ocupându-se de această chestiune, arată că nu se poate presupune că părțile au înțeles ca rezilierea, din cauza pactului comisoriu înserat, să opereze automat, prin voința manifestată la data încheierii contractului și care privează pe creditor de dreptul de opțiune între reziliere și executare (9). O asemenea interpretare ar avea ca rezultat să puie pe fiecare contractant „à la merci de l'autre et équivaldrait à leur accorder à l'un et à l'autre un *jus poenitendi*“.

Jurisprudența și doctrina cari se ocupă de pactul comisoriu numit de gradul al treilea se ferește de a confunda pactul comisoriu cu condiția rezolutorie expresă. Iată ce citim în autori: „il faut admettre que le simple fait de l'inexécution de son engagement par le débiteur a pour résultat de résoudre le contrat et d'enlever au créancier le droit qu'il tenait du contrat à priver le débiteur à l'exécution. *Toutefois comme les renonciations sont de DROIT STRICT on n'admettra pas facilement que le créancier ait renoncé au droit le plus essentiel qui résulte de la convention et il faudra une manifestation formelle de volonté en ce sens.* Précisément en raison du résultat que nous venons de signaler la clause sera très rare (10).

Jurisprudența nu admite asemenea interpretare a clauzei pactului comisoriu decât în cazul când părțile declară formal că contractul va fi reziliat de drept fără somație și creditorul va avea drept la o sumă de... (fixată în contract) drept despăgubiri.

Despăgubirea este echivalentul renunțării anticipate a creditorului la executarea contractului, avem de a face pur și simplu cu o condițiune rezolutorie expresă potestativă.

4. *Elementele pactului comisoriu.*

Pactul comisoriu constă, prin urmare, numai în pactul care operează astfel cum am arătat mai sus printr'o declarație de opțiune, o manifestare de voință care are loc în cursul contractului și nu este

4) *Colmet de Santerre*, tom. 5, p. 105 bis; *Demolombe*, tom. 2, Nr. 553; *Laurent*, tom. 17, Nr. 162; *Baudry Lacantinerie*, tom. 2, No. 950.

5) *D. Hazoc*, Pact comisor expres, pag. 16.

6) *Marcadé*, asupra art. 1184 c. civ. fr., Nr. 553; *Laurent*, tom. 17, No. 162; *Baudry Lacantinerie*, tom. 2, No. 950.

7) Chiar terții, nu numai părțile o pot invoca. Astfel în contra reclamantului intro acțiune în revandicare, părătul poate opune lipsa de calitate derivând din îndeplinirea unei condițiuni rezolutorii, care i-a anihilat dreptul (*Mourlon*, tom. 2 No. 4215; *Demolombe*, tom. 2, No. 476.).

8) Tom. 2, pag. 348-349.

9) *Comp. și Gouillouard*, Vente No. 586.

10) *Colmet de Santerre*, tom. 5, No. 105 bis; *Demolombe*, tom. 2, p. 558; *Laurent*, tom. 17, No. 168; *Baudry-Lacantinerie*, tom. 2, No. 950; V. Paris, Sirey Chr. 28 Thermidor anul XI.

cuprinsă rezilierea în consimțământul dat de părți la data încheierii contractului, operând chiar în contra voinței părților contractante.

Dacă părțile supun rezilierea legământului lor juridic unei condițiuni rezolutorii, astfel cum o definește art. 1021 cod. civil, atunci nu mai este vorba de pact comisoriu, ci pur și simplu de o condiție rezolutorie expresă. Aceasta din urmă operează chiar contra voinței părților contractante, prin voința deja manifestată cu ocaziunea încheierii contractului. Chiar dacă părțile ar voi să renunțe la consecințele îndeplinirii condițiunei, nu pot: un contract nou se naște între părți, iar cel vechiu este pe vecie distrus. Fiscul își poate reclama din nou drepturi de mutațiune. Părțile nu mai au în acest caz alegere între execuțiune și rezoluțiune, cum se întâmplă în cazul pactului comisoriu chiar de gradul al III-lea în condițiile de cari ne-am ocupat mai sus (11).

Judecătorii au a constată numai că *evenimentul prevăzut de părți s'a produs efectiv*, și în acest caz să recunoască rezilierea, fără a putea menține contractul, care s'a distrus, chiar dacă interesul părților ar fi să-l menție (12).

5. *Diferența între pactul comisoriu de gradul al III-lea și condiția rezolutorie expresă.* — Există prin urmare, și în cazul așa zisului pact comisoriu de gradul III, care operează — după cum se exprimă distinsul profesor Matei Cantacuzino, „oare cum automat” și „dupe cererea creditorului” — o deosebire fundamentală de condiție rezolutorie expresă, care operează *automat și nu oarecum automat*, nici o cerere nu trebuie să intervie, și nici o manifestare de voință. De la necesitatea „manifestării de voință” la momentul când dreptul creditorului s'a născut, să poată declara reziliat contractul, se pot trage foarte importante consecințe juridice, cari constituiesc după părerea mea un aspect deosebit al pactului comisoriu expres. Găsim, în adevăr, într'o veche jurisprudență franceză citată în *Pandectes françaises* No. 1041, V obligations, tome I, (13) următoarele: „il a été jugé que la clause par laquelle l'une des parties se réserve le pouvoir de résoudre le contrat pour le cas où l'autre partie ne l'exécuterait pas dans un délai déterminé, n'opère pas de plein droit la résolution du contrat faute d'exécution dans le délai fixé: „cette exécution peut utilement intervenir tant que la faculté de résolution stipulée au contrat n'a pas été exercée au moyen d'une DECLARATION FORMELLE DE VOLONTE...”

De asemenea vom cită „dans le cas d'un pacte commissaire la question qui se pose est *uniquement de savoir si le créancier VEUT ou non user du droit qu'il a à la résolution du contrat, c'est à dire une simple question de DECLARATION DE VOLONTE.*”

6. *Aplicațiunea distincțiunei ce am făcut la vânzarea de imobile* (art. 1367 cod. civ.) — Necesitatea unei manifestări de voință în materie de pact

comisoriu și-a găsit aplicațiunea în dispoziția art. 1367 cod. civ. rom. (art. 1586 cod. civ. francez). După acest articol, în cazul când se prevede în contractul de vânzare a unui imobil rezilierea de drept pentru neplată în termenul defipt, *cumpărătorul poate plăti pe cât timp nu este pus de vânzător în întârziere printr'o interpelațiune în formă: dar după asemenea interpelațiune judecătorul nu-i poate da termen*“.

Autorii francezi au văzut în această dispozițiune o aplicațiune a principiului punerii în întârziere (art. 1079 cod. civ. român). găsind că nu eră nici un motiv ca legiitoru să excepte de la acest principiu vânzările de imobile (14). Textul francez vorbește de punere în întârziere printr'o somațiune, textul român vorbește de „interpelațiune” și tocmai această deosebire de termene va fi în favoarea tezei ce vom susține mai jos. Părțile după teoria franceză, în absența unei manifestări de voință care transformă pactul comisoriu în condiție rezolutorie, în virtutea voinței, exprimată de părți la data contractării, ceea ce atrage operarea automată a rezilierii, trebuie să fie considerate ca supuse regulilor dreptului comun relative la punerea în întârziere, reguli cari fixează IN CE CAZ obligațiunile rezultând dintr'un contract trebuie să fie considerată ca neexecutate.

Noi vom susține alături de majoritatea jurisprudenței franceze și a multor autori (15) că somațiunea de care vorbește textul francez — interpelațiune — după textul român, nu sunt aplicațiunea principiului „punerii în întârziere” care constată inexecutarea obligațiunei, — ci contractul se reziliază de drept — în virtutea pactului comisoriu — *dar numai dacă creditorul voește și el trebuie să manifeste voința sa în acest senz.* Aici nu este vorba de de a se pune pe debitor în întârziere, care nu are alt scop decât de a constată dreptul creditorului la daune pentru neexecutarea contractului, ci de a se știe dacă creditorul voește sau nu să uzeze de dreptul de reziliere ce are în virtutea pactului comisoriu: *Este o declarațiune de voință.* Iată motivul pentru cari foarte juridic, traducătorii textului francez nu au vorbit în art. 1367 cod. civ. de „somațiune” și au întrebuintat cuvântul „interpelațiune în formă”. În adevăr, somațiune însemnează că debitorul ar mai putea execută obligația chiar în momentul când a primit somația — *sur l'heure* — cum spun autorii francezi, „dans le delai MORAL strictement nécessaire pour optempérer à la sommation, elle même — le pacte commissaire ne déroge pas aux règles de la mise en demeure” (16). Această teorie este susținută cu tărie de Demolombe, dar contra sa, cu drept cuvânt, s'a ridicat aproape toată doctrina (17) și jurisprudența (18), în cazul pactului comisoriu contractul este reziliat de plin drept, îndată ce creditorul a declarat că uzează de dreptul său (clauza rezolutorie) și din

14) *Marcade*, sur l'art. 1184, No. 3; *Aubry et Rau*, tom. 4; paragr. 302, p. 84, texte et note 85; *Demolombe*, tom. 2, No. 554; *Baudry-Lacantinerie*, tom. 2, No. 950; *Vigié*, tom. 2, No. 354.

15) *Laurent*, tom. 17, Nr. 163; *Troplong*, Vente, Nr. 667; *Pandectes Françaises*, Nr. 1044, Obligations, vol. I.

16) *Demolombe*, tom. 2, No. 557.

17) *Aubry et Rau*, tom. 4, paragr. 302, p. 85; *Larombière* sur l'art. 1184, pag. 58; *Duvergier*, Vente, No. 437, paragr. 463; *Troplong*, Vente, Nr. 662; *Laurent*, tom. 17, Nr. 164.

18) *Vezi Pand. Françaises*, vo. Obligations, Nr. 1047.

11) *Larombière*, No. 37; *Mourlon*, tom. 2, No. 1215; *Demolombe*, tom. 2, No. 479; *Pandectes Françaises*, vo. Obligations, tom. I, No. 907-906.

12) *Aubry et Rau*, tom. 4, paragr. 302, pag. 82, nota 78; *Larombière* sur l'art. 1183, No. 36; *Mourlon*, tom. 2, No. 1215; *Demolombe*, tom. 2, Nr. 478; *D. Hozoc*, op. cit. pag. 14.

13) *Cassation*, 4 avrill 1859. D. P. 59, 1. 451.

acest moment contractul fiind reziliat debitorul nu mai poate împiedica rezilierea executând un contract care nu mai există. După asemenea manifestare de voință, autorii citați spun că debitorul nu mai poate plăti, de aceea traducătorul legii franceze în românește, cunoscând de sigur discuțiunea urmată în Franța, a întrebuițat cuvântul „interpelațiune” în înțelesul că constituie o declarațiune de voință.

Toată discuțiunea în doctrină se urmează în jurul chestiunii: *dacă debitorul poate opri rezoluțiunea contractului după ce creditorul a manifestat voința sa de a uză de clauza rezolutorie*. Sunt autori (19) cari au susținut că aceasta e posibil, bazându-se pe echitate și pe rigurozitatea prea mare a unei asemenea interpretări. De sigur că lucrul este inadmisibil pentru motivele ce am arătat mai sus, contractul ne mai existând. Cât timp creditorul nu s'a manifestat există legământ juridic, o punte pe care poate trece debitorul la creditor spre a-i plăti. Din momentul manifestațiunii puntea este distrusă și nu mai este posibilitate de executare, nemai fiind ce execută.

7. *Importanța manifestării de voință*. — Dar din modul cum se discută chestiunea, se poate constata lesne că nimănui nu i-a trecut prin gând că debitorul nu poate executa prestația valabil, cât timp manifestația de voință nu a avut loc. Pactul comisoriu nu este o condiție rezolutorie, el n'are alt scop decât să asigure creditorului executarea punctuală prin amenințarea distrugerii legământului juridic. Cât timp creditorul nu se manifestă prin declarație de voință, contractul există. Portalis, spune în expunerea de motive, „Le silence du vendeur fait présumer son indulgence (în cazul pactului comisoriu) une sommation positive fait seule empêcher ou détruire cette présomption (20). Deci nu numai că contractul există, dar naște prezumțiune în contra creditorului care lasă să treacă câtva timp după expirarea termenului și după ce, tardiv, se execută debitorul, dar anterior declarațiunii de reziliere a creditorului, aceasta împiedică rezilierea contractului. Pactul comisoriu și-a ajuns scopul pentru care l'a înserat creditorul în act: Executarea prestațiunii. Este exact, că a fost întârziere: creditorul putea rezilia imediat după termen. Tăcerea sa este prezumția că n'a înțeles să uzeze de reziliere, căci ar fi declarat voința sa formal, și când voește a uză nu lmai poate, căci îndeplinirea obligațiunii din partea debitorului i-a închis calea, dacă eră vorba de condiție rezolutorie expresă, nici discuție că automat la termen contractul se reziliază prin neexecutare. Pactul comisoriu însă, putând lăsa liberă opțiunea creditorului între executare și reziliere, cere declarațiune formală de voință.

8. *Confirmarea acestui aspect special al pactului comisoriu de jurisprudență*. Acest aspect special al pactului comisoriu față de condiția rezolutorie nu a fost niciodată destul examinat. Indrăznim a declara că interpretarea ce am dat textelor și convenției părților în caz de pact comisoriu, este foarte juridică.

Găsim acest punct de vedere într'o jurisprudență a trib. Ilfov s. IV (21).

Eroarea în care cad majoritatea juriștilor este că consideră ca un pact comisoriu *de gradul al treilea* pactul astfel scris: „în caz de neplata la termen proprietarul este în drept a considera acest contract ca reziliat, fără somație sau dare în judecată ori punere în întârziere”. Ori gradul al treilea al pactului comisoriu nu este numai atunci când se vorbește DE SCUTIREA de somație sau punere în întârziere, ci și atunci când rezilierea are *loc automat*, prin voința manifestată la data contractării, fără a mai fi nevoie de o nouă declarațiune de voință. În acest caz părțile spun: „în caz de neplata contractul va fi reziliat de drept, fără somație sau dare în judecată, prin simplul eveniment al neplății adică am putea spune că există două categorii în gradul al treilea al pactului comisoriu.

9. Diferitele categorii de pacte comisorii.

I. *Pact comisoriu de gradul I*: reproducerea legii.

II. *Pact comisoriu de gradul II*: reziliere de drept dar trebuie somație.

III. *Pact comisoriu de gradul III*: Categoria I. a) clauza redactată: *în caz de neplată creditorul este în drept de a declara reziliat contractul, fără somație sau dare în judecată*.

În acest caz trebuie manifestația de voință de a alege calea rezilierii, deoarece dacă la data contractării nu ai prevăzut rezilierea automată trebuie s'o manifesti, căci *manifestația distruge convenția*.

Categoria II: b) clauza redactată: „*neplata la termen atrage rezilierea de drept a contractului, fără somație sau dare în judecată*”.

Aci nu se spune că „creditorul este în drept”, — adică condiție rezolutorie potestativă, la bunul plac al creditorului de a uză sau nu, ci este o condiție rezolutorie pur și simplă, adică în acest caz clauza rezolutorie nu este un pact condițional contractului, pentru a-i asigura executarea, ci este considerat evenimentul neplății de părți ca o condiție rezolutorie expresă a contractului însăși.

În acest caz numai pactul comisoriu se confundă cu condiția rezolutorie expresă și operează AUTOMAT, — nu oarecum automat — nemai fiind nevoie de o nouă manifestare de voință. Este în asemenea redacțiune a pactului o chestie de rizie, nu de culpă. Cu rizicul distrugerii legământului juridic prin bunul plac al debitorului așa a înțeles creditorul să contracteze și evenimentul realizat atrage distrugerea contractului fără drept la daune, drept la daune care există în caz de reziliere chiar de drept prin neîndeplinirea obligațiunilor rezultând din contract, distrugerea contractului a fost prevăzută la data contractării, nu este rezultatul unei declarațiuni de voință posterioare, din partea creditorului, în cursul contractului.

Chiar în Pandectele Franceze la No. 1659 când se vorbește de pactul comisoriu de gradul III se spune: „Le pacte commissoire porte qu'en cas d'inexécution la résolution aura lieu de plein droit et sans sommation. Il faut bien admettre alors que

sent. No. 598 din 22 Mai 1924, Odobescu cu societatea funcționarilor, confirmată de Curtea de Apel s. II.

„Având în vedere că pe de altă parte tocmai la 30 Octombrie s'a comunicat contestatorului că contractul este declarat reziliat, iar la 11 Octombrie Odobescu achitase deja chiria depunând-o conform legii, astfel că și din acest punct de vedere se poate deduce imposibilitatea rezilierii, *de oarece înainte de a avea cunoștință de calea aleasă de locatar*: reziliere sau executare, el se achitase de plata chiriei, ceea ce poate împiedica rezilierea contractului”.

19) Vezi *Pand. Françaises*, vol. I, Obligations, Nr. 1046, și autorii citați; *Delvincourt*, tom. 3, pag. 157; *Duranton*, tom. 16, No. 377.

20) *Pandectes Françaises*, dupe Ferret; Vente, No. 2372.

21) Președinte Ștefan Buichiu, asesor udecător N. Mișsir,

l'expiration du délai fixé pour l'exécution suffira pour opérer de plein droit et irrésistiblement la résolution du contrat. Il n'y a plus alors de différence entre le pacte commissoire et la condition résolutoire expresse. La résolution aura lieu donc en vertu du *Contrat même* et sans que le créancier ait besoin de manifester par aucun acte sa volonté d'user du droit de résolution". Adică ceea ce am explicat mai sus: este cazul unui pact comisoriu DE GRADUL III, de categoria II ASIMILATA, întocmai cu condiția rezolutorie expresă. Revenim că în asemenea caz pactul spune că în caz de neexecutarea obligației, contractul e reziliat de drept fără somație și nu spune că acest eveniment DA DREPT creditorului să declare contractul reziliat". Acesta este un aspect cu totul diferit a pactului comisoriu, care ajunge prin gradație să devie o condiție rezolutorie expresă a contractului însăși, în loc să fie o convenție adițională, destinată numai a asigura punctuala executare a contractului care este și a fost rostul introducerii pactului comisoriu în contracte.

10. *Plata efectuată înainte de manifestarea de voință a creditorului că vrea să rezilieze contractul.* În această teorie și cu această diferențiere cât timp creditorul nu a distrus legământul juridic, plata se face valabil, căci contractul există și odată plata efectuată, chiar mai târziu, pactul comisoriu nu mai poate lucra, căci scopul său a fost numai executarea. De aceea art. 1367 cod. civ. spune că deși rezoluția este prevăzută de drept, totuși până la interpelațiune din partea creditorului, debitorul poate plăti valabil. Este absolut același caz când rezilierea cere nu o somație, ci o manifestare de voință, până nu intervine plata poate împiedica operarea sa.

11. *Efectele declarațiunii de voință în codul civil german.* — Codul civil german s'a ocupat de declarațiunea de voință, care operează rezilierea contractului. Art. 349 cod. civ. german spune: „Rezilierea se operează prin declarațiune adresată celeilalte părți“.

— *Saleilles*, ocupându-se în interesanta sa lucrare „Etude sur la théorie générale de l'obligation d'après le premier projet de code civil pour l'Empire Allemand“ spune: „Lorsque une partie s'est réservé le droit de résoudre le contrat (cazul ce am examinat noi — pact comisoriu de gradul al III categoria I) sous une condition acceptée par les contractants dès que la condition prévue s'est réalisée, il SUFFIT d'une déclaration de volonté émanant de celui-à qui appartient le droit de résiliation et adressé directement à l'autre pour que la résolution soit acquise. Ce système DIFFERE à la fois de celui de la résolution de plein droit (pactul comisoriu de gradul al III-lea, categoria II de care am vorbit noi mai sus) opérant à la façon d'une condition résolutoire, et de la résolution judiciaire... l'intéressé n'a qu'à manifester SA VOLONTE par un acte précis adressé à celui à l'égard duquel cet acte doit produire ses effets (22).“

Ceia ce *Saleilles* spune că legea germană a adoptat, se aplică și în cazul când la noi părțile de comun acord au stabilit o astfel de clauză, căci contractul e legea părților, și astfel găsim într'un autor celebru o bază a teoriei noastre asupra celor două categorii de pact comisoriu de gradul al III, categoria întâi, care diferă și de modul de operare

a condiției rezolutorie expresă, și de rezilierea prin justiție, după cum se exprimă și *Saleilles*.

12. *Aplicațiunea teoriei la speță.* — În speță, care ne-a provocat studiul de mai sus, pactul comisoriu e de gradul al III-lea categoria I: se cere dar manifestare de voință. Judecătoria de ocol București (jude Zamfirescu) recunoaște că rezilierea nu se „poate produce decât în favoarea creditorului“ el singur este în drept să-l invoce, dar odată invocată contractul se consideră reziliat deplin drept nu din momentul când creditorul și-a manifestat voința de a opta pentru reziliere (cartea de judecată recunoaște dreptul de opțiune, deci nu este pact comisoriu de gradul al III-lea categoria II operând automat), ci din ziua când debitorul eră obligat a face plată fără a mai fi nevoie de vre-o înștiințare pe care părțile prin convenția lor au înlăturat-o“. Ori, chestiunea ce discutăm nu este de a se ști de când și la ce dată anume se produce rezilierea, — ci dacă e nevoie, în acest caz de manifestare de voință — și că este nevoie recunoaște însăși cartea de judecată care vorbește de drept de opțiune și de dreptul INVOCAT. Invocat cum? Evident prin declarație de voință. Aceasta soluționează toată problema: Manifestarea de voință, adusă la cunoștința părții prin înmânarea acțiunii la data DE 11 Noiembrie, plata trebuia efectuată la 9 Octombrie, a fost valabil efectuată după toate formele la 16 Octombrie și chiar dacă la 16 Octombrie partea a introdus o acțiune de reziliere — înregistrată a doua zi — nu mai putea opera pactul comisoriu de oarece plata împiedică operarea pactului comisoriu.

13. *Pactul comisoriu legal din legea chirilor din 1924.* — Legea chirilor, vorbește de reziliere de drept, adăugând „în favoarea proprietarului“, deci chiar acest pact comisoriu legal, este de gradul al III-lea, dar de categoria I, deoarece trebuie proprietarul în favoarea cărui e înserată clauza, să declare că înțelege a uză de el și nu de a cere executarea. Nu putea legiuitorul prelungirea contractelor ca sub forma unei măsuri de protejare a proprietarilor să introducă un pact comisoriu, care să opereze rezilierea în contra voinței lor, (adică și prelungirea și rezilierea să se facă contra voinței lor!), chiar dacă proprietarul ar avea poate interes — astăzi criza de locuință e mai ușoară — să se menție contractul!

14. *Concluzie.* — Credem că am reușit să arătăm, cu oarecare precizie, sub ce aspect se prezintă pactul comisoriu și care este momentul în care pactul comisoriu, — instituția juridică specială, — își lasă haina sa pentru a îmbrăcă pe aceea a condițiunii rezolutorii expresă.

Rezultatul poate fi același, dar modul de operare este diferit.

C. A. STOEANOVICI

Supt. d-lui prof. Toma Stelian la București

SOCIET. ANON. „CARTEA ROMÂNEASCA“

Se aduce la cunoștința publică că societatea noastră fiind reprezentanta exclusivă pentru România a tuturilor publicațiilor Societății Națiunilor, doritorii se pot adresa la Librăria „Cartea Românească“ din București, Bulev. Academiei 3, pentru orice publicațiune din cele de mai sus.

Se fac de asemenea și abonamente la publicațiunile periodice.

Cataloage la cerere.

22) Vezi în acest senz *Capitant* „de la cause des obligations“, pag. 353, No. 158, code civil allemand și pag. 355.

In jurul transcrierii contractelor matrimoniale

In „Curierul Judiciar“ nr. 36-924 s'a publicat sentința Trib. Vâlcea nr. 284-924, apărând în urmă și în revista „Jurisprudența Generală“ nr. 38-924 isnoțită de o notă.

Această sentință rezolvă o foarte interesantă chestiune de procedura, care din cauza deselor procese, ce se perindă delu un timp încoace pe dinaintea instanțelor judecătorești a devenit de actualitate și anume aceea a transcrierii contractelor matrimoniale.

Se știe că procedura noastră civilă prin art. 708, 710 și 712 prevede două feluri de transcrieri ale actelor dotale și anume:

a) In registrul de foi dotale al tribunalului domiciliului bărbatului;

b) In registrul general de transcripțiuni când dota cuprinde și imobile, care nu e alta decât transcrierea de drept comun privitoare la toate înstrăinările imobiliare.

Care e rostul celor două transcripțiuni?

Codul nostru de procedură civilă din 1865 a urmat în materia transcripțiunii legea franceză din 23 Martie 1855 după care convențiunile matrimoniale sunt supuse la o singură transcripțiune (1). Legiuitorul din 1900 a lăsat ambele transcrieri în materie de dotă. A dat însă o mai bună redactare art. 712 pr. civ. și a suprimat cercetările pe cari tribunalul era ținut din oficiu să le facă.

E necontestat că ambele transcrieri sunt cerute în interesul terților, căci între părțile contractante convențiunea matrimonială își păstrează întreaga valoare și fără această dublă formalitate.

In doctrină chestiunea astfel pusă nu se găsește nicăieri tratată. Defunctul profesor Alexandresco cu toată extensivitatea dată contractului dotal, nu a atins-o în comentariile sale, după cum singur se exprimă în consultația scrisă dată soților Pleșoianu (Curierul Judiciar Nr. 36-924). Trecând în domeniul jurisprudenței chestiunea se găsește mai de mult rezolvată prin o serie de decizii, dintre care una de dată mai recentă ale Inaltei Curți de Casație și Justiție (Dec. nr. 249 din 26 Mai 1906 publicată în „Dreptul“ nr. 56-906; dec. nr. 19-916 publicată în „Curierul Judiciar“ nr. 32-916 și dec. 48-919 publicată în Pandectele Române, caetul 3, anul 1, 1921).

Pentru mai multă precizie, voi reproduce numai considerentele esențiale din fiecare.

Decizia nr. 249-906: „Considerând că imobilele dotale nu pot fi înstrăinate nici ipotocate, în timpul căsătoriei, decât în anumite cazuri prevăzute de lege;

Considerând că lipsa de transcripțiune în registrul de mutațiuni al tribunalului situațiunii imobilului nu ridică imobilului constituit dotă caracterul dotalității, și nu poate fi invocată decât de terții, cari au contractat cu înzestrătorul, iar nu și de cei ce dețin drepturile lor asupra imobilului dela înzestrați;

Că, în adevăr, transcripțiunea cerută de art. 722 pr. civ., are de scop de a aduce la cunoștința terților, cari ar trată cu fostul proprietar că drepturile lui asupra imobilului au trecut asupra altuia în totalitate sau în parte; iar nicidecum de a face cunoscută starea de incapacitate a achizitorului de a dispune de imobilul care îi aparține; că ceace dă averii dotale caracterul dotalității este transcripțiunea în registrul special de foi dotale, prescrisă de art. 708 și urm. proc. civilă, etc.“

Decizia nr. 19-916: „Că, în adevăr, transcripțiunea cerută de art. 712 pr. civ. are de scop ca drepturile ce decurg asupra imobilului din actul dotal să poată fi opuse din momentul transcripțiunii acelor cari au dobândit drepturi reale asupra

aceluiași imobil dela un autor comun, pe când transcripțiunea din art. 710 proced. civilă este prescrisă ca incapacitatea femeii care rezultă din adoptarea regimului dotal, să nu rămână ascunsă cunoștinței publice; prin urmare, aceste transcrieri sunt deosebite una de cealaltă și ele trebuiesc să se efectueze amândouă, când data cuprinde nemiscătoare, căci așa cer art. 710 și 712 proced. civilă“.

Decizia nr. 48-919: „Considerând că nu se poate zice că actul prin care s'a constituit dotă imobilul a fost adus la cunoștință cumpărătorului prin transcrierea sa în registrul de strămutarea proprietăților, căci acea transcriere n'a avut alt efect decât să aducă la cunoștința publică strămutarea proprietății dela constituitorul dotei la înzestrat, așa că terții, cari în urmă ar voi să dobândească drepturi asupra aceluiași imobil dela acelaș autor, pot să afle că el nu mai este proprietar, căci în registrul de transcripțiuni vor găsi înstrăinarea în virtutea căreia el a încetat de a mai fi.

Considerând că mijlocul pe care legea îl pune la dispozițiunea terților ca să cunoască incapacitatea care rezultă pentru femeie din adoptarea regimului dotal, este trecerea actului dotal din cuvânt în cuvânt în registrul special ce se ține la grea tribunalului conform art. 708 proced. civilă.

Soluțiunea Inaltei Curți rezultă pe de o parte din combinarea art. 712, 721, 722 și 723 proced. civilă, iar pe de alta din natura cu totul specială contractelor matrimoniale a art. 708 și 710 pr. civ. cât și din faptul că dacă o singură transcriere ar fi fost suficientă spre a produce ambele efecte de cari s'a vorbit mai sus, legiuitorul n'ar mai fi înscris o dispoziție superflua prin cerința și a altei transcrieri, mai ales că prin această dublă transcriere în materie de dotă făcea o inovație neprevăzută de legile noastre anterioare cât și de modelul pe care l-a avut în vedere la confecționarea codului de procedură civilă.

Revenind acum la sentința Trib. Vâlcea, constatăm că în speța judecată nefiind vorba de un conflict între doi dobânditori de drepturi dela acelaș autor, chestiunea transcrierii actului dotal în registrul general de transcripțiuni dela Trib. R. Vâlcea era fără interes în cauză ca și împrejurarea că dota era constituită de însăși soția și nu de un terțiu.

Singură transcripțiunea în registrul special de foi dotale era de natură să rezolve afacerea, aceasta pe baza principiilor mai sus expuse și rămâne de văzut dacă domiciliul legal al soților era sau nu la lași în momentul constituirii dotei.

11 Martie 1925.

I. T. GEORGESCU

Judecător Trib. Romanați

INALTA CURTE DE CAS. ȘI JUSTIȚIE, S. I

Audiența dela 1 Ianuarie 1924

Președinția d-lui GH. V. BUZDUGAN, Președinte
Casa de Comerț A. E. Efreinov și a. cu Strul Baiașan și a.
Decizia No. 34

Basarabia. Imprumut în ruble. Plata în lei. Se face pe valoarea în lei din momentul contractării împrumutului, nu după legea din 1920 pentru retragerea rublelor și coroanelor. Legea din 1920 pentru retragerea rublelor și coroanelor. Cap. VIII art. 2 manualul lui Donici. Art. 2014 și 2050 c. c. rus.

Din expunerea de motive și dispozițiunile legii din 1920, pentru retragerea din circulație a rublelor și coroanelor, cum și din desbaterile parlamentare cu privire la ea, rezultă că, această lege are o aplicațiune determinată numai la retragerea acelor monede și deci nu pot fi aplicate dispozițiunile ei la o creianță în ruble între particulari, intervenită la o epocă anterioară retragerii rublelor.

1) Vezi nota din Curierul Judiciar No. 36-924 pag. 562.

După normele din colecția Donici, cap. VIII, art. 2 și art. 2014 și 2050 c. c. rus, împrumutul este un contract real și împrumutatul este dator să restituie creditorului lucruri de aceeași speță, cantitate și calitate, ca și cel împrumutat și când lucrul este o sumă de bani, valoarea reală a sumei, adică o valoare egală celei primite și care nu poate fi alta decât aceea dela data contractării împrumutului, ca una care reprezintă echivalentul valorii împrumutului și răspunde intențiunii comune a părților. Această regulă este aplicabilă, pentru identitate de motive și în cazul când o monedă legală a fost retrasă și înlocuită, anterior scadenței creianței, cu altă monedă legală. De aceea face o justă aplicare a legii, instanța de fond, în speță, când obligă pe împrumutatul în ruble, a plăti creianța sa pe valoarea în lei a rublei, din momentul contractării, în speță 2 lei 66 b.

Curtea,

Ascultând cetirea raportului făcut în cauză de d-nul consilier St. Mladoveanu, pe d. av. R. Bointineanu din partea intimăților, în lipsa recurenței și deliberând asupra recursului introdus de Asociația de comerț A. E. Efremov și A. N. Tarabuchim în contra deciziei civile No. 2 din 1922 a Curții de apel Chișinău s. II, dată în proces cu Beniam, Nuhăm Ofșie și Strul Balaban.

Având în vedere motivul de recurs în cuprinderea următoare :

1. „Violarea contractului autentic de ipotecă confirmat la 28 Martie 1918, violarea art. 1539 al 5 com. cu art. 2050 codul civ. rus și 46 c. cambial rus; greșită aplicare a principiilor generale de drept în materie de împrumut; violarea legii și a regulamentului pentru schimbul rublelor și în genere greșită lui interpretare. Omisiune esențială și abuz de putere.

Prin contractul autentic de ipotecă, aflat la dosar, confirmat de primul notar al Trib. Chișinău la 28 Martie 1918, noi am primit, în ziua confirmării suma de 90.000 ruble. Termenul de plată a fost la 1 Noiembrie 1920. Rublele ce am primit dela creditori au fost preschimbate în lei, în Octombrie 1920, dându-mi-se 90.000 lei, conform cursului de schimb, prevăzut de decizia ministerului de finanțe din 6 Octombrie 1920.

În momentul când noi am primit banii, cursul rublei eră de 160 lei rubla, conform I. Decret regal din 18 Aprilie 1918 („Monitorul Oficial”). Tribunalul, bazându-se pe principii de schimb a rublelor, din momentul retragerii lor de către Stat și nu după valoarea dela data scadenței, cum era legal a se face, asta din cauză că, la data scadenței, valoarea rublei eră cu totul depreciată. Curtea de apel, contrar tuturor regulilor de drept și numai printr'un abuz de putere a acordat câte 2.66 lei rubla. Motivele Curții sunt: a) că, valoarea legal a rublei eră 2.66 lei în ziua de 1 Noebr. 917, dată când actul de împrumut a fost făcut de notarul public și b) că, principiul în materie de împrumut se are în vedere în ce privește restituirea, momentul facerii contractului și nu al plății, aplicând teoria rebus sic stantibus. Dar, prin aceasta, Curtea comite o eroare gravă și un abuz de putere.

Eroare, pentru că, valoarea legală a rublei, fixată la 2.66 lei, nu se bazează pe nimic, ci Curtea îl întemeiază pe cunoștința sa personală. În al doilea loc, nici un text de lege, n'a existat, care, să fixeze rublei un curs legal până la alipirea Basarabiei la România și mai ales care să fixeze un curs de 2.66 lei, curs care să fie obligatoriu în tranzacțiile particulare internaționale. Mai ales, dacă se citesc mai departe motivele Curții, ușor se poate vedea cum ele se contrazic. Astfel Curtea spune că, legea despre schimbul rublelor în Basarabia nu se aplică la convențiunile dintre particulari, deși logic este să fie contrariul, căci, dacă rublele se retrag complectamente din curs, nu însemnează

decât că, rublele se înlocuiesc, lucru care s'ar fi putut întâmpla cu lei și prin urmare reese că, se aplică acest decret și particularilor. Căci, evident, scopul legiuitorului a fost ca să nu existe două feluri de monezi într'o țară și aceasta atât pentru tranzacțiunile dintre particulari, cât și în acele dintre particulari și Stat, după cum a fost până la data acestei retrageri. În această lege nu se spune că, toate datorile Statului către particulari sau a particularilor către Stat, contractate în ruble, se vor plăti în lei, sau se va socoti rubla pe cursul de schimb și din art. 1 al. legii se spune că, se retrag din circulație toate rublele existente, urmând a fi înlocuite în lei și că, toți particularii sunt datori a le preschimbă ori și cu ce titlu le-ar deține, aplicând penalității a celor cari nu le-ar declara. Curtea însă, din debaterile parlamentare trage concluzia că, legea aceasta nu se aplică la particulari. Este o interpretare eronată. De acolo nu se vede, decât că, legiuitorul aveă intenția să fixeze altă modalitate de stingere a creanțelor particulare și, ceea ce face însuși ar fi absurd, dar aceasta n'a făcut-o și prin urmare până la o dispoziție contrarie va trebui să ne guvernăm de legea pentru retragerea rublelor. Dacă rublele nu s'ar fi retrase din circulație, noi am fi putut plăti datoria în ruble, soluție admisă de însăși Curte, în numeroasele decizii ce a dat (Cuvântul Dreptății, Anul II, Nr. 6 pag. 247).

Dar, onor. Curte, pentru a da o mai mare tărie concluziunilor de mai sus, se întemeiază și pe principiile generale de drept, pe considerente doctrinale și economice, pe legiuirile locale și pe legiuirile rusești și pe regula rebus sic stantibus. Într'adevăr, Curtea spune: „Având în vedere că, contractul de împrumut, atât comodatul (prêt à l'usage), cât și mutuum (prêt à consommation) este un contract real” și mai departe că, împrumutatul trebuind să restituie lucrul împrumutat în individualitatea sa în aceeași calitate și de aceeași calitate”. Dar pentru că, asta nu eră suficient ca să justifice valoarea din momentul împrumutului Curtea se mai referă și la legile Donici și Armenopol, care spune că, împrumutul trebuie a restitui „suma luată”, sau „ceea ce s'a dat”, de unde Curtea deduce că, împrumutatul trebuie să restituie aceeași valoare care a primit-o, susținând că, art. 2050 din codul civil rus, nu ar conține dispozițiuni contrarii, eroare este evidentă.

Dacă este adevărat că restituirea trebuie să se facă în aceeași calitate și cantitate, apoi în ce privește valoarea, nici o lege din lume nu spune nimic. Acest lucru l-am arătat onor. Curții și în concluziunile scrise depuse la dosar, aducând citațiuni din toți autorii mari ca: Laurent, Guilouard, Planiol, Baudry și Barde, cum și din autorii ruși (celebrul civilist Pobedonoscev). Contrar celor susținute de onor. Curte se vede că, valoarea este cea din momentul plății și, asta pentru motivul foarte simplu că, nici odată nu poate să rămână în același raport valoarea cu suma numerică adică cu cantitatea. Prin urmare art. 250 cod. civ. rus a fost rău interpretat de Curte, care spune că, acest articol ar conține o dispoziție contrarie celorlalte legislațiuni europene și, ca dovadă că, așa este, am citat pe Pobedonoscev și art. 46 cod cambial rus, care spune clar că, la împrumut se are în vedere momentul plății. Dar chiar dacă în art. 2050 cod. civ. rus nu s'ar spune categoric în ce valoare se va face plata, acest lucru reese cu evidentă din combinarea acestui articol cu art. 1534 al. 5 codul civ. rus, care spune că, orice convenție neclară sau când textele de lege nu lămuresc clar o situațiune, atunci convenția urmează a se interpreta în favoarea debitorului, adică a noastră, de unde rezultă că și riscurile în asemenea caz, nu le suportăm noi, cum spune Curtea, ci reclamantii. Propriu zis reclamantii nu suferă nici un risc. Ei primesc 90.000 lei, adică câte un leu pe rublă, pe câtă vreme, dacă ar fi rămas în Rusia ar fi primit 90.000 ruble, adică vreo 9.000 de ori mai puțin. Și încă o dovadă că nu se poate aveă în vedere valoarea din momentul facerii contractului este și acela că, această regulă ar urma să se aplice și la împrumuturile făcute în lei căci se știe că, valoarea leului azi e mult mai mică față de cea, să zi-

cem din 1917, sau 1918, prin urmare, conform principiului erijat de Curte, ar urmă ca și împrumuturile făcute în lei să se poată cere valoarea pe care a avut-o leul în momentul contractării; legiuitorul a spus categoric că acest drept nu-l are creditorul, paguba urmând a o suferi el și deci și riscul și nu noi, debitorii.

Dar, chiar dacă admitem principiul, pus de onorată Curte, încă se face un abuz de putere, când se duce la 1 Noembrie, 1917, să fixeze valoarea rublei, deoarece actul s'a confirmat numai la 28 Martie 1918 și ar urmă să se considere prețul rublei din acest moment, care eră de 1 lei 60, căci actul de împrumut, în leg'slația rusă fiind un act real imobiliar (crepost noi), el nu conferă nici un drept, nu are nici o valoare, decât în momentul confirmării, căci numai atunci se face plata, făcându-se mențiune pe act; — până atunci el este neexistent.

Dar Curtea a omis acest lucru, la care m'am referit în ziua sedinței și m'a condamnat să plătesc câte 2 lei 66 bani“.

Având în vedere decizia atacată din care rezultă că Asociația recurentă s'a împrumutat pe ipotecă dela intimați în 1917, cu suma de 90.000 ruble, pe termen de 3 ani, și cu o dobândă de 6 la sută; că recurenta, nefiind următoare cu plata, intimații au chemat-o în judecată spre a fi obligată a le plăti suma datorită. cu o valoare în lei echivalentă cursului rublei la data când s'a încheiat contractul, adică socotindu-se rubla, — care fusese scoasă din circulație la data termenului plăței, — pe un curs de 2 lei 66 bani, ceea ce în monedă legală actuală reprezintă suma de 239.000 lei. Că această acțiune a fost admisă de Curtea de apel;

Că, spre a decide astfel. Curtea de Apel motivează că, în speță, fiind vorba de o convenție a părților, nu se poate aplica, astfel precum pretinde recurenta, disp. legii din 1920 pentru retragerea din circulație a coroanelor și a rublelor, deoarece această lege nu se ocupă decât numai de rolul Statului în privința retragerii din circulație a acestei monede și n'a vizat în dispozițiunile ei, raporturile dintre particulari. cum este cazul în speță; că prin disp. art. 2014 și 2050 din c. civil rus, din dispozițiunile colecției Donici, ale codului civil român, al codului Calimach, cum și ale art. 4 din legea chiriilor din Basarabia, rezultă că plata pentru împrumutul în chestiune, care a fost contractat înainte de retragerea rublelor din circulație, urmează a fi făcută socotindu-se valoarea acestora în momentul când s'a făcut contractul și când rubla valoră 2.66 lei;

Având în vedere că recurenta pretinde, prin motivul de recurs, că Curtea de fond judecând astfel, ar fi violat contractul autentic de ipotecă intervenit între părți, cum și art. 1539 al. 5 comb. cu art. 2050 c. civil rus, și 46 cod. cambial, ar fi aplicat greșit principiile generale de drept în materie de împrumut, ar fi violat legea și regulamentul pentru schimbarea rublelor, le-ar fi interpretat greșit, ar fi comis o omisiune esențială și un abuz de putere;

Având în vedere că, prin o parte a motivului de casare, recurenta se plânge că Curtea de apel ar fi violat legea și regulamentul pentru schimbarea coroanelor și rublelor;

Considerând că instanța de fond, interpretând legea din 1920 citată a găsit, că nu este aplicabilă și creanțelor intervenite între particulari și cuvenite în ruble;

Considerând că, din expunerea de motive și dispozițiunile acestei legi, cum și din desbaterile parlamentare, se vede clar că ea are o aplicațiune determinată și anume numai pentru retragerea din

circulațiune a monedelor, care au aparținut Statelor sub suveranitatea cărora se găseau provinciile alipite;

Că dar, instanța de fond, nefaâcnd aplicarea acestei legi și în speță la o creanță contractată în ruble între particulari, la o epocă înainte de retragerea rublelor, n'a putut săvârși nici o violare de lege și partea aceasta din motivul invocat este lipsită de teme;

Având în vedere că prin o altă parte de motiv se susține că s'a violat actul de ipotecă, cum și art. 1539 al. 5, comb. cu art. 2050 c. civil rus și 46 c. comercial și pe lângă aceasta, că ar fi aplicat greșit principiile generale de drept în materie de împrumut;

Considerând că Curtea de Apel conducându-se de principiile cuprinse în normele de drept bizantin din colecția Donici, Cap. VIII art. 2 și art. 2014 și 2050 c. civ. rus, relative la împrumut, a stabilit în drept că împrumutul este un contract real și împrumutatul este dator să restituie creditorului lucruri de aceiași speță, cantitate și calitate, ca și cel împrumutat, și când lucrul este o sumă de bani, valoarea reală a sumei, adică o valoare egală celei primite și care nu poate fi alta decât cea dela data împrumutului, ca una ce reprezintă echivalentul valorii împrumutate și răspunde intențiunei comune a părților;

Că, această regulă de drept, zice Curtea, este aplicabilă pentru identitate de motive, și în cazul când o monedă legală, cum este în speță, a fost retrasă din circulație și este înlocuită, anterior scadenței creanței plătibile în monedă retrasă, cu altă monedă legală;

Considerând că instanța de fond, în stabilirea regulii de drept de urmat în această materie, s'a servit și de principiile puse în art. 1579, al. 3, cod. civ. român și art. 4 din legea chiriilor pentru Basarabia, care prevede, că pentru chiriile stipulate în ruble, rubla se va socoti pe cursul, care eră în vigoare în momentul încheierii contractului;

Considerând că prin acest mod de interpretare a textelor citate, instanța de fond, departe de a fi săvârșit vre-o violare de lege, s'a conformat lor și principiilor generale de drept în materie de împrumut, după care cel împrumutat este dator a restitui creditorului la scadență, când este vorba de o sumă de bani, valoarea reală din momentul împrumutului, întrucât aceasta corespunde în mod exact intențiunei comune a părților și naturei contractului;

Că, dar, nici această parte de motiv nu este înmeiată;

Având în vedere, în fine, că prin motiv se mai susține că instanța de fond a săvârșit o omisiune esențială și un abuz de putere pentru că în tot cazul nu s'a pronunțat asupra apărării lor, că actul de ipotecă a fost întărit în Martie 1918, când este presupus a fi primit și suma de bani și când valoarea rublei era numai de 1 leu 60 bani;

Considerând că, deși Curtea nu se pronunță, este adevărat, asupra acestei apărări, aceasta nu poate constitui o omisiune cu caracter esențial, pentru că nu a fost, în speță, vorba de o remitere de bani, cu ocazia întăririi actului de ipotecă, la Martie 1918, spre a se zice că la acea epocă s'au făcut transferul banilor și că trebuie ținut seamă și de valoarea rublelor de atunci, ci de un rest de preț, consimțit cu ocazia vinderei imobilului la 1 Noem-

brie 1917 și considerat ca primit tot atunci, de când chiar începea și termenul epocii;

Că dar, nici această parte finală a motivului de casare nu este întemeiată;

Că, deci Curtea de fond, constatând în speță că intimații au împrumutat în 1917, pe termen de 3 ani și cu act de ipotecă 90.000 ruble Asociației recurente, și că aceasta n'a achitat suma datorită, cu drept cuvânt a obligat-o a plăti în lei această sumă, calculându-se rubla pe cursul de 2.66 lei, curs pe care îl avea această monedă la data încheierii contractului și care reprezintă echivalentul valorii primite;

Că, procedând astfel, Curtea de fond a făcut o justă aplicațiune a principiilor generale de drept în materie de împrumut, n'a violat textele invocate în motivul de recurs, n'a comis nici o omisiune esențială și nici un exces de putere;

Că deci motivul de recurs fiind neîntemeiat, recursul cată a fi respins.

Pentru aceste motive, Curtea respinge, etc.

CURTEA DE APEL ORADEA-MARE

Audiența dela 13 Noembrie 1924

Președinția d-lui ST. STĂNCESCU, Prim-președinte

Banca Union cu Samuil Farkas

Decizia C. II, 136-11

Vânzare de mărfuri. Plata în coroane cehe. Facturi acceptate de cumpărător. Probă cu martori că plata a fost stipulată în lei. Inadmisibilitate. Clauză în convenție că plata se va face „în natură“, în „realitate“. Interpretare. Cerere de moratoriu. Instanța competentă de a-l admite. Art. 332, 324 și 336 c. com. ung.; legea 2711 din 3 Iunie 1923.

1. Dacă unul dintre comercianții cari stau în legătură comercială, trimete altuia facturi de mărfurile vândute, în care prețul mărfurilor au fost contate în coroane cehe, și vânzătorul a stipulat ca prețul de cumpărare să se plătească la stabilimentul său din Ceho-Slovia iar cumpărătorul primind facturile, nu face nici o obiecțiune, nu mai poate în apel să ceară proba cu martori, că plata s'a stipulat în lei.

2. La contractele sinalmatice locul de îndeplinire al fiecărei părți trebuie determinat deosebit; în lipsă, conform art. 322 al. 2 c. com ung. actul se execută în locul unde cel obligat are stabilimentul sau comercial în timpul încheierii contractului, sau în lipsa stabilimentului, unde are locuința, — în lipsă de stipulațiuni contrare (vezi art. 324 și 326 c. com.), locul de îndeplinire atât în ce privește predarea măriei, cât și plata prețului de cumpărare este la vânzător. Prin urmare fiind stipulată plata „în natură“ sau „în realitate“, ea trebuie făcută în coroane cehe.

3. Asupra cererii de moratoriu este competentă instanța judecătorească a se pronunța, iar nu oficiul plăților, conform art. 10 a legii din 3 Iunie 1923 Nr. 2711.

Apelanta prin adv. Dr. Samuil Groszmann și Izso Weimann, intimatul prin adv. Dr. Béni Katz și Iosif Lancz.

Curtea,

In numele legii!

Curtea de Apel Oradea-Mare în procesul intentat de reclamanta S. A. „Banca Union“, firmă înregistrată în Oradea Mare, reprezentată mai înainte prin avocatul Dr. M. Székely din Sighet, apoi prin avocatii Dr. Samuil Groszmann și Dr. Izso Weimann din Oradea Mare, contra pârâtului Samuil Farkas domiciliat în Sighetul-Maramureșului reprezentat mai înainte prin avocatul Dr. Béni Katz din Sighet, apoi prin avocatul Iosif Lancz din Oradea Mare pentru 32.108 cor. cehe și 10 fil. capital și acc. înaintea Tribunalului Sighetul-Maramureșului și rezolvat acolo prin sentința dată la 3 Iunie anul

1924 cu Nr. C. 17-923, în urma apelului înaintat de reclamanta la 22 Iunie anul 1924 cu Nr. C. 17-7-923 și în urma apelului înaintat de pârât la 5 Iunie anul 1924 cu Nr. C. 17-8-923 și în baza dezbaterii orale terminată la 13 Iunie anul 1924 a dat în ziua mai sus arătată următoarea

SENTINȚA :

Curtea de Apel admite apelul reclamantei, reformează în parte sentința primei instanțe și obligă pe pârât să plătească reclamantei 32.108 (treizeci și douămii o sută și opt) coroane cehe capital, dobânda acestuia de 5 la sută și anume după 4966 cor. cehe și 50 fileri dela 13 Septembrie 1921, după suma de 6664 cor. cehe și 80 fileri dela 14 Septembrie 1921, după 12.121 coroane cehe și 60 fileri dela 19 Septembrie 1921, după 1305 cor. cehe dela 17 August 1921, după 895 cor. cehe și 60 fil. dela 19 August 1921, după 4067 cor. cehe și 70 fil. dela 13 Septembrie 1921, și după 2086 cor. cehe și 50 fil. de la 16 Septembrie 1921;

apoi obligă pe pârât să plătească reclamantei 1000 (una-mie) lei cheltueli de apel în termen de 15 zile sub sancțiunea execuției.

CONSIDERENTE :

Contra sentinței Tribunalului au făcut apel firma reclamantă și pârâtul.

Cererea de apel a reclamantei a fost, ca pârâtul să fie obligat să facă plata în coroane cehe;

iar pârâtul a cerut în apelul său, ca termenul de îndeplinire să fie stabilit potrivit dispozițiilor legii de moratoriu Nr. 2711 din 2 Iunie 1923 și dobânda să fie judecată numai dela data întinerii procesului.

Instanța de apel după dezbaterile orale ținute în modul prevăzut în art. 497 pr. și între limitele prescrise în art. 498 pr. a hotărât pe baza următoarelor :

Nu este controversă între părți cu privire la împrejurarea de fapt, că pârâtul a comandat la antecesoara firmei reclamante, la firma S. Feldmann din Kolin (Cehoslovacia) mărfurile enumerate în cele 8 facturi, care sunt atașate la procesul verbal dresat despre dezbaterile apelatorică și că a preluat mărfurile și a primit facturile sus invocate.

Pe baza conținutului acestor facturi, Curtea stabilește în fapt, că prețurile mărfurilor au fost contate în toate facturile în coroane cehe și că vânzătorul în toate facturile a stipulat, ca prețul de cumpărare să se plătească la sucursala din Kolin a Băncii Zivnovstena din Praha, în Kolin (Cehoslovacia), unde are stabilimentul său antecesoara firmei reclamante.

Pârâtul nici nu afirmă, că oarecând ar fi făcut excepțiune la antecesoara firmei pârâte față de cuprinsul facturilor, cu toate că a primit factura succesiv.

și numai la dezbaterile apelatorică a cerut ascultarea martorului Moisa Farkas pentru a dovedi, că părțile au convenit în sensul, ca plata să se facă în Român'a și în lei.

Însă din buna credință presupusă în circulația comercială rezultă, că dacă unul dintre comercianții, cari stau în legătură comercială, trimite altuia factura și altul primind factura nu face nici o obiecțiune, mai târziu nu poate să facă excepțiune, pentru că prin tăcerea sa a recunoscut exactitatea facturii.

Din aceasta rezultă, că ascultarea martorului Dr. Moisa Farkas ce s'a cerut numai la dezbaterile apelatorică, este inutilă, pentru că față de cuprinsul facturilor neexceptionate nici prin depunerea sa n'ar putea schimba starea de fapt stabilită de Curte, că :

pârâtul a comandat mărfurile din Cehoslovacia, că prețul s'a stipulat în coroane cehe,

și ca loc al plății s'a stipulat localitatea Kolin din Cehoslovacia, unde este stabilimentul vânzătorului.

Pe lângă această stare de fapt e greșită judecata aceea a tribunalului, că pârâtul ar fi obligat și îndreptățit să facă plata în lei și conform cursului fost în timpul preluării mărfurilor.

La contractele sinallagmatice locul de îndeplinire al fiecărei părți trebuie determinat deosebit; de exemplu la contractul de cumpărare-vânzare deosebit cu privire la predarea mărfii și deosebit cu privire la plata prețului.

Deci atunci, când articolul 324 cod. com. cu privire la plata datoriei în bani — la care aparține și plata prețului de cumpărare, fiind obligațiunea cumpărătorului și datoria în bani — conține normă derogatoare la art. 322 cod. com.

Dispozițiunea alin. 2 al art. 322 cod. com. că actul se execută în locul unde cel obligat are stabiliment comercial în timpul încheierii contractului sau în lipsa stabilimentului, unde are locuința.

Se referă la obligațiunea vânzătorului privitoare la predarea mărfii.

Din aceasta rezultă, că locul de îndeplinire indicat în art. 326 cod. com. nu e tot același cu locul de îndeplinire prevăzut în alin. 2 al art. 522 cod. comercial.

Deoarece art. 326 cod. com. se referă la locul de îndeplinire a datoriei în bani, iar acesta prin art. 324 cod. com. s'a fixat acolo, unde creditorul în timpul încheierii contractului își avea stabilimentul comercial sau în lipsa acestuia, locuința.

Deci în ipsa stipulațiunei contrare, locul de îndeplinire atât în ce privește predarea mărfii, cât și în ce privește plata prețului de cumpărare este la vânzător.

În speță pe baza aceluși conținut al facturilor, că vânzătorul a trimis mărfurile din Kolin cu poșta pe riscul și pericolul pârâtului, e fapt, că locul de îndeplinire și în ce privește predarea mărfurilor a fost Kolin.

Deci pe lângă acea interpretare a legii, că locul de îndeplinire indicat în art. 326 cod. com. ar fi același cu locul de îndeplinire prevăzut în alin. 2 al art. 322 cod. com.

În speță și în acel caz locul de îndeplinire în ce privește plata prețului ar fi Kolin, unde este stabilimentul comercial al vânzătorului.

Iar deoarece Kolin este în Cehoslovacia, unde, moneda stipulată, adică cor. cehă e în circulație.

Pârâtul în sensul alin 1 art. 326 cod. com., prețul de cumpărare stipulat în cor. cehe e obligat să-l plătească în coroane cehe.

Dar abstragând și dela acestea, în sensul alin. 2 al art. 326 cod. com. și atunci când la locul îndeplinirii nu este în circulație moneda stipulată, plata trebuie să se facă în moneda stipulată, dacă plata s'a stipulat în oarecare monedă determinată cu cuvintele: „în natură“, sau „în realitate“, sau „*prin alte expresiuni similare*“.

Din această dispozițiune interpretativă a legii, în special din cuvintele: „sau prin alte expresiuni similare“, rezultă că cu privire la moneda prețului e decisivă voința părților contractante și dacă se poate arăta, că voința părților a fost aceea, că plata să se facă în moneda stipulată, atunci debitorul e îndatorit să facă plata în moneda respectivă.

Iar în cazul dat, pârâtul a comandat marfa și a primit marfa cu condițiune, că plata o va face în cor. cehe.

Luând în considerare și faptul apreciat mai sus din alt punct de vedere, că vânzătorul a stipulat expres stabilimentul său propriu din Cehoslovacia, ca loc de îndeplinire atât cu privire la predarea mărfii, cât și ca loc de plată.

E fără îndoială, că voința părților a fost aceea, că cumpărătorul e obligat a plăti prețul în coroane cehe.

Față de acestea primirea punctului de vedere al pârâtului ar avea rezultatul, că vânzătorul care a vândut mărfurile sale pentru prețul de 32.108 cor. cehe și pretențiunea căruia a devenit scadentă deja în anul 1921, ar primi numai 5000—6000 cor. cehe.

Iar această concluziune ar fi în contradicție cu buna credință recerută în viața comercială.

Ar contrazice normei de drept, principiul căreia este a-

cela, că partea în întârziere trebuie să suporte consecințele tardivității sale injuste.

Ar fi în contradicție și cu interesul economic al Statului Român, pentru că ar ataca credința pusă în industrie, comerț și credit.

În consecință sentința Tribunalului a trebuit reformată în parte și astfel că pârâtul să facă plata în coroane cehe.

Iar partea sentinței tribunalului atacată prin apelul pârâtului, Curtea a aprobat-o.

Pentru că acea cerere de apel a pârâtului, că dobânda să fie judecată numai dela intentarea acțiunei, e nefondată, deoarece conform conținutului facturilor, prețul mărfurilor urmă să fie plătit „prompt“, adică imediat după primirea mărfurilor, deci a fost scadent atunci, iar în sensul art. 282 cod. com. creditorul poate a pretinde dobânda dela ziua scadenței.

Și pentru că acea plângere a pârâtului că termenul de îndeplinire nu s'a stabilit potrivit dispozițiilor legii de moratoriu No. 2711 din 3 Iunie 1923, e nefondată, deoarece în sensul art. 10 al legii Oficiul Plăților și nu instanța judecătorească, are atribuțiunea de a admite cereri de moratoriu.

(ss) Ștefan Stăncescu; Iosef Hatz, C. N. Ciurea.

NOTA. Apelantul a fost chemat în judecata trib. Sighetul Maramureșului, după cererea unei firme din Ceho-Slovacia, spre a plăti valoarea unei facturi, pentru mărfuri, al căror preț fusese stipulat în coroane ceho-slovace. Tribunalul a admis acțiunea, obligând, însă, pe pârât să plătească în lei. Reclamantii au făcut apel. În instanța de apel, pârâtul a susținut:

1) Că fiind vorba de o obligațiune într-o valută superioară leului, urmează să i se acorde temperamentele de plată, prevăzute prin legea din 3 Iunie 1923, relativă la regulara plăților în valută forte.

2) Că factura, socotită ca act juridic producător de drepturi și obligațiuni, a suferit o modificare în clauzele ei originare, convenindu-se ca plata să se facă în lei și invocându-se, în acest scop, dovida cu martori.

3) Că, urmând să facă plata prețului în România, această împrejurare constituie o dovadă mai mult a intențiunei părților ca debitorul să se libereze în lei.

Deciziunea Curții din Oradea Mare, interesantă atât prin speța judecată, cât și prin felul în care a fost soluționat litigiul, pune în discuțiune o serie de chestiuni de drept comercial ungar și român, asupra cărora socotim nimerit să ne oprim un moment.

I. *Situațiunea juridică a debitorilor în valută forte față de legea moratoriului extern din 3 Iunie 1923.*

Apelantul debitor a cerut ca să i se dea, în cecece privește plata în coroane ceho-slovace, înlesnirile acordate prin legea din 3 Iunie 1923 privitoare la regulara plăților în valută forte.

Este adevărat că prin dispozițiunile acestei legi și ale regulamentului ei de aplicațiune, publicat în *Monitorul Oficial* Nr. 27-924, se acordă termene de plată pentru toate datoriile, fie civile, fie comerciale contractate înainte de 1 Ianuarie 1922.

Acest avantaj acordat debitorilor în valută forte, urma, însă, ca în urma promulgării legii să fie valorificat conform dispozițiunilor ei și regulamentului de aplicațiune.

Prin art. 6 al legii, s'a creiat o jurisdicțiune specială desemnată sub titlul *Oficiul Plăților Externe*, în atribuțiunile exclusive ale căruia s'a dat primirea acestor cereri, rezolvarea lor, fixarea garanțiilor

lor ce debitorii urmau să dea și determinarea anuităților.

Legea nu era, însă, aplicabilă la epoca, când apelantul debitor a cerut beneficiul ei, decât numai creditorilor englezi și români.

În orice caz, Tribunalul și Curtea, erau necompetente, *ratione materiae* să statueze asupra împărțirii datoriei în rate. Art. 8 din lege și 4 din regulamentul arată că nedeclararea creanței, în termenul fixat de aceste texte, atrage pierderea beneficiului plății în rate.

Legea din 3 Iunie 1923 a fost înținsă în ultimul timp și față de creditorii elvețieni, francezi, englezi și italieni, în urma convențiilor colective de la Berna, Paris, Manchester și Roma, (vezi legea din 13 Ianuarie 1925, publicată în *Monitorul Oficial* Nr. 12 din 17 Ian. 1925, legea din 10 Martie 1925, publicată în *Monitorul Oficial* Nr. 56 din 11 Martie 1925, precum și întreaga legislație asupra materiei împreună cu acordurile dela Londra, Manchester și Paris, publicate în *Revista Societăților și a Dreptului Comercial* Nr. 3 din 924, p. 316-337).

Curtea a respins deci, în mod just, cererea debitorului de a beneficia de dispozițiunile unei legi, a cărei aplicațiune eră condiționată de stabilirea unui acord prealabil cu creditorii statului respectiv.

Desigur, însă, că debitorul putea să solicite, conform legilor pentru acordarea unui termen de grație în obligațiunile cu valută forte, din 14 Mai 1923, 14 Dec. 1923, 19 Martie 1924, jurnalului consiliului de miniștri Nr. 2845 din 1 Oct. 1924 și legii din 29 Dec. 1924, o păsuire, fie pe cale de apărare, fie pe cale de contestație la executare, fie cu prilejul instituirii unor măsuri asigurătoare.

Această păsuire nu a fost, însă, solicitată de debitor; de altfel, acordarea ei nu eră o obligațiune pentru instanță, fiind subordonată aprecierii solvabilității debitorului și acordării unor garanții reale ori personale.

Chestiunea ridicată de pârît de a beneficia de această lege, este strâns înlănțuită, în privința situațiunei juridice a debitorilor în valută forte din Ardeal, cu problema executării obligațiunilor unui debitor ce a obținut concordatul forțat în afară de faliment. Curtea de apel din Cluj a hotărît că normele de drept din legea p. acordarea unui termen de grație în obligațiunile în valută forte, nu sunt aplicabile și în privința obligațiunilor unui debitor care a obținut concordatul forțat în afară de faliment.

Motivul invocat de Curtea de apel din Cluj în susținerea acestei teze, este că prin încheierea concordatului forțat, în urma reducerii unei părți din creanță, debitorul beneficiază de o înlesnire superioară aceleia, ce îi este rezervată prin legea pentru acordarea unui termen de grație în obligațiunile contractate într'o valută superioară leului. (V. dec. C. Apel Cluj din 3 Dec. 1924, *Ardeaul Juridic*, Nr. 1 din 925 cu o interesantă adnotare a d-lui avocat I. Toleiu). În ultimul timp, instituțiunea concordatului forțat în afară de faliment, care a dat naștere în practică la atâtea scandaloase abuzuri a fost desființată prin jurnalul Consiliului de miniștri Nr. 650 din 1923, publicat în Mon. Of. Nr. 57 din 12 Martie 1925.

Soluțiunea Curtii este justificată în strictă echitate și e bine venită pentru apărarea creditului nostru comercial grav atins în străinătate.

A aplică creditorului în valută forte o primă re-

ducere a creanței prin efectul concordatului forțat în afară de faliment și a obligă apoi pe acest creditor să sufere o a doua reducere în baza legii, speciale din 3 Iunie 1923, este a-i aduce o gravă atingere a integrității drepturilor sale de creanță și a dă străinătății spectacolul desolant al unei revotătoare bătăi de joc față de acei cari au acordat încrederea lor pieței românești.

Curtea de Apel din București a hotărît că legea pentru regularea plăței datorilor în valută forte, înființând *Oficiul p. regularea plăților externe*, nu a exclus competența instanțelor ordinare în ceea ce privește dreptul de a constata însăși existența valabilă a obligațiunei de plată. Prin această constatare a instanțelor ordinare, debitorul rămâne față de creditorul său în aceeași situațiune ca mai înainte, cu excepțiunea termenului de plată și anuităților.

Cheltuelile de judecată se vor executa, însă, după dreptul comun (C. Apel București, IV n. 5-1925, *Buletinul Curților de apel* n. 5-1925, p. 119).

II. *Factura ca probă a convențiunei și ca act juridic producător de obligațiuni.*

Factura constituie proba literală a contractului. Spre a nu fi interpretată ca un act juridic unilateral ea are însă nevoie de acceptare pentru a constitui o probă a convențiunei.

Acceptarea poate fi sau expresă, sau tacită și, în acest din urmă caz, judecătorul poate să stabilească consimțământul tacit al părții, fie dintr'un început de executare sau menționarea operațiunei în registrele cumpărătorului, fie din scurgerea unui interval de timp (C. C. Arion, *Elemente de Drept comercial*, I p. 350 Nr. 316).

Pentru că factura să aibă caracterul unei probe nu este necesar să fie copiată în registrul copier. (Massé-Dari, IV, Nr. 2448).

Factura acceptată de cumpărător constituie, deci, o dovadă a vânzării.

Faptul că cumpărătorul nu a manifestat un refuz sau o rezervă a condițiunilor facturei, este de natură a constitui o acceptare a acestor condițiuni. (Vidari, III, 2531-2534; vezi și trimiterile la jurisprudență din Ef. Antonescu, I, p. 435).

Am spus că acceptarea unei facturi nu e nevoie să fie scrisă sau expresă.

Judecătorii pot deduce acceptarea dintr'o tăcere prelungită după primirea facturei. Această putere de apreciere a instanțelor se reazimă nu numai pe considerațiunea că prezumțiunile sunt admise, în mod nelimitat în comercial, cu rezerva, bine înțeles, a art. 55 c. com., cât mai ales pe principiul cunoscut de drept că acceptațiunea nu e un contract, ci mărturisirea extrajudiciară a unei convențiuni anterioare.

Mărturisirea poate fi deci și implicită. Ea nu este supusă nici-unei formalități speciale de probă. Această soluțiune se impune chiar și atunci când, contractul este civil pentru una din părți, conform regulii statorniceite de art. 56 c. com., care spune că dacă un act este comercial numai pentru una din părți, toți contractanții sunt supuși legii comerciale în afară de dispozițiunile referitoare la persoana chiar a comerciantului și în afară de cazurile când legea ar prevedea o derogare expresă la acest principiu (Albert Wahl, *Précis théorique et pratique de droit comm.* p. 136, Nr. 428-429).

În cazul când cumpărătorul modifică expres nu-

mai o parte din condițiunile facturii, comunicând aceasta vânzătorului pentru ca acesta să accepte modificările, intențiunea cumpărătorului de a accepta tacit celelalte condițiuni este evidentă, astfel încât contractul urmează a fi socotit ca perfect în privința condițiilor cari nu au fost modificate. (Trib. Iași, s. com. 26 Ian. 1901, *Curierul judiciar* Nr. 35 din 1901; v. Ef. Antonescu, I, p. 435).

S'a hotărît că dacă marfa a fost expediaă și acceptată făcerea cumpărătorului implică chiar acceptarea facturii.

Singura obligațiune a vânzătorului care se prevalează, într'un asemenea caz, de acceptarea dedusă din tăcerea cumpărătorului, este numai aceea de a proba expedierea unei facturi identice, cu aceea prezentată instanței în susținerea acțiunii.

Jurisprudența și doctrina italiană sunt în acest sens. (Vezi citațiunile jurisprudențiale și doctrinale din Ef. Antonescu, I, p. 267, 459).

Faptul că factura a fost acceptată, fără obiecțiuni și rezerve, de către cumpărător, cu mențiunea plății prețului în coroane, duce la concluziunea—după cum foarte bine constată C. apel din Oradea-Mare—că plata a fost convenită în coroane.

Comerciantul care primește marfa menționată în factura de cumpărare, e obligat să respecte condițiunile facturii și să trimească sumele pentru timpul și suma convenită. (C. Apel Buc. II, 20 Sept. 1900; *Curierul Judiciar* Nr. 42 din 1900).

În cazul când suma prevăzută în factură, ca preț al vânzării, a fost trecută de vânzător într'un cont curent, ce există deja între părți, nu se poate cere plata prețului la scadența convenită de părți, ci numai la data denunțării sau închiderii contului curent; dobânzile convenite vor continua. Însă, să curgă dela scadența prețului și până la închiderea contului.

Din moment ce prețul facturii a fost trecut în cont curent, acesta s'a transformat prin efectul novator al contului într'un simplu articol de credit în favoarea vânzătorului. Cumpărătorul nu devine proprietarul mărfii decât numai sub condițiunea de a credita pe vânzător în cont cu prețul. Prin această creditare, se operează o novatiune, iar raporturile originare dintre vânzător și cumpărător încetează de a mai fi regulate de facturi, socotite ca titlu de creanță, urmând a fi regulate de mențiunea făcută în cont.

Debitele și creditele vânzătorului se lichidează prin compensațiune în bloc în momentul închiderii legale sau convenționale a contului. Diferența ce rezultă în favoarea unuia sau altuia dintre corentiști constituie soldul contului care trebuie să fie plătit. (Vezi Ef. Antonescu, I, p. 287—288 cu trimiteri la jurisprudența și doctrina italiană).

Art. 35 cod. com. rom. care reglementează chestiunea perfectării convențiilor între persoane depărtate arată că un contract sinalagmatic între persoane depărtate nu este perfect dacă acceptarea nu a ajuns la cunoștința propunătorului în termenul hotărît de dânsul sau în termenul necesar schimbului propunerii.

Contractul de vindere-cumpărare, între persoane depărtate, în care propunătorul a indicat celelalte părți un termen pentru expedierea mărfii, se perfecționează prin faptul expedierii efectuate înăuntrul termenului, fără ca propunătorul să poată invoca lipsa unui răspuns preventiv din partea cumpărătorului. (Vivante și Bolaffio citați în Ef. An-

tonescu, I, p. 269, Nr. 40; M. A. Dumitrescu II, n. 35).

În ceea ce privește contractele încheiate prin mijlocirea comis-voiajorilor, remiterea notei de comandă stabilește acordul asupra convențiunii, însă aceea ce dă un caracter precis și definitiv acestei convențiuni este factura în care se determină condițiunile contractului.

Această soluțiune se impune cu atât mai mult în cazul când în nota de comandă se specifică că operațiunea e făcută sub rezerva confirmării sau anulării. (Lyon Caen et Renault, III, n. 525; Ef. Antonescu I p. 270 Nr. 52 cu trimerile la jurisprudența și doctrina italiană).

Asemenea contracte încheiate cu comis-voiajorii unei case comerciale, sunt socotite ca încheiate între persoane prezente, iar nu între persoane depărtate.

În consecință s'a hotărît că instanța competentă a judeca diferendele rezultate, este aceea a domiciliului cumpărătorului unde marfa urmează a fi efectiv predată. (Vezi Ef. Antonescu, I, p. 270 Nr. 53 citând pe Vivante, Vidari precum și numeroase deciziuni ale jurisprudenței italiene).

III. Proba cu martori în materie comercială

În ceea ce privește proba cu martori, invocată de pânit, spre a dovedi că părțile au convenit a face plata în lei, iar nu în coroane cehoslovice, Curtea a respins-o pentru motive în legătură cu buna credință a părții care a solicitat acest mijloc de dovadă.

În adevăr, dacă art. 46 cod. com. admite proba cu martori până la orice valoare, consacrand astfel o derogare la restricțiunile formulate prin art. 1191 cod. civil, nu rezultă din aceasta că judecătorul comercial este obligat să încuviințeze, în orice caz, acest mijloc de dovadă.

Încuviințarea probei cu martori este facultativă pentru judecătorul comercial. S'a lăsat aprecierii și prudenței judecătorului admiterea acestui preparator, care în practică dă naștere la atâtea abuzuri. Art. 46 cod. com. în textul său primitiv, prezentat parlamentului conține numai indicațiunea că obligațiunile comerciale se pot dovedi, între altele, și cu martori.

Textul original a suferit însă o schimbare în urma unui amendament propus de d. deputat Alex. Marghiloman, care a cerut să se adauge restricțiunea formulată prin cuvintele înserate în textul actual: „ori de câte ori autoritatea judecătorească ar crede că trebuie să admită proba testimonială”. (Vezi M. A. Dumitrescu, I, p. 499—500; C. C. Arion op. id. I, p. 401; Vivante, I, ed. franceză, Nr. 1582, p. 106; în acelaș sens Mancini, raportorul cod. com. italian, citat de Vivante).

IV. Locul executării contractelor. Locul plății. Expunere comparativă între dreptul comercial român și dreptul comercial ungar.

Codul comercial român prevede prin art. 59 că orice obligațiune comercială trebuie să fie executată în locul arătat prin contract sau în locul care ar rezultă din natura operațiunii ori din intențiunea părților contractante.

În lipsa unei clauze exprese, contractul trebuie să fie executat în locul unde acel care s'a obligat își are stabilimentul său comercial sau, cel puțin, domiciliul ori reședința la formarea contractului.

Dacă, însă, urmează a se predă un lucru determinat, care, după cunoștința părților, se găsește în altă parte, în momentul formării contractului atunci predarea trebuie să se facă în acel loc.

Conform art. 322 c. com. ungar, actele comerciale trebuie executate la locul hotărât de părți sau, în lipsa unei determinări speciale, la locul care rezultă din natura și scopul actului.

În absența unei asemenea stipulațiuni, actul se va executa la locul unde cel obligat își are stabilimentul său comercial, sau în lipsa unui stabiliment, la locul unde își are domiciliul.

Art. 323 completează dispozițiunile de mai sus, arătând că dacă urmează a se predă lucruri determinate, care, după cunoștința părților, se găseau în momentul încheierii contractului în altă parte, predarea trebuie să se facă în acest din urmă loc.

Art. 324 cod. com. ungar arată că în ceea ce privește datoriile în sume de bani, cu excepțiunea a celor care sunt constatate prin titluri transmissibile prin gir sau la purtător, se achită la locul unde creditorul își are domiciliul sau stabilimentul său în momentul când actul a luat ființă.

Curtea de Apel constată că, în speță, obiectul obligațiunii fiind plata unei sume de bani, debitorul, trebuie să se conformeze art. 324, care consacră principiul portabilității plății și să plătească la locul unde vânzătorul își are stabilimentul său comercial.

Codul com. ungar, prin contrast cu dreptul civil francez și român care proclamă cherabilitatea plății, hotărăște ca plata, ori decâteori este vorba de o sumă de bani, urmează a fi efectuată la domiciliul sau stabilimentul creditorului.

Dispozițiunea codului ungar reprezintă un vădit progres pentru garantarea drepturilor de creanță și pentru înlesnirea creditului.

O șicană mai puțin în alcătuirea dreptului este un pas înainte către realizarea idealului de justiție. S'ar părea că există o contradicție între art. 324 și 322 care fixează ca loc al executării contractului domiciliul debitorului, în lipsa unor stipulațiuni exprese sau a unor deducțiuni precise rezultând din circumstanțe.

Contradicția este numai aparentă.

Art. 322 cod. com. ungar este referitor numai la obligațiunile comerciale ce au de obiect un gen sau un fapt, adică, orice altă prestațiune în afară de o sumă de bani.

Art. 324 regulează chestiunea plății pentru obligațiunile în sume de bani, statornicind, cu excepțiunea titlurilor transmissibile prin gir sau la purtător (*brevi manu*), că plata prestațiunilor în sume de bani se face la domiciliul creditorului.

Excepțiunea consacrată de art. 324 pentru acest fel de titluri este lesne de înțeles; ele fiind destinate unei circulațiuni permanente, independent de orice notificare făcută debitorului, acesta s'ar găsi în absolută imposibilitate de a ști care este creditorul său actual și la ce loc anume să facă oferta de plată.

Curtea de apel constată, cu drept cuvânt, că, în contractele sinalagmatice, locul de executare al obligațiunii fiecărei părți trebuie determinat deosebit, demonstrând, în mod practică, acest principiu prin relevarea situațiunii vânzătorului și cumpărătorului, care sunt obligați, cel dinlăi a predă marfa la locul unde se găsește stabilimentul său comercial, iar cel din urmă a face plata la domiciliul creditorului conf. art. 324, care conține o normă de drept derogatorie la principiul pus prin art. 322.

În codul civil român, efectuarea plății este reglementată de art. 1104 c. c. care arată că în principiu, plata se face la locul arătat în convențiune. În cazul când părțile nu au hotărât locul plății, legea face o distincțiune, stabilind în cecece privește corpurile certe și determinate că trebuie remise la locul unde se găseau la epoca formării contractului, iar în cecece privește datoriile ce au de obiect un gen sau un fapt, executarea lor urmează a fi făcută la domiciliul debitorului (Planiol II, n. 428; Cas. fr. 9 Iulie 1895, *Sirey* I Nr. 336).

V. Moneda în care trebuie să se facă plata

Art. 41 cod. com. român arată că, atunci când moneda determinată într'un contract nu are curs legal ori comercial în țară și când cursul ei nu a fost hotărât de părți, plata va putea fi făcută în moneda țării după cursul ce va avea schimbul la vedere în ziua scadenței și la locul plății; în cazul când în acea localitate nu ar fi un curs de schimb, plata se va determina după cursul pieței cele mai apropiate, afară numai dacă contractul poartă clauza „efectiv“ sau o alta asemenea.

Este constant în drept că moneda, socotită ca funcțiune normală de stingere a obligațiunilor, poate să facă obiectul unui contract ca și ori care altă prestațiune. (Planiol, II Nr. 424).

Atunci când părțile au convenit că plata să se facă într'o anumită valută, judecătorul e chemat să examineze dacă moneda are curs legal sau comercial în țară; în cazul când moneda are curs legal, debitorul poate plăti valabil în acea monedă; diferența de agio, adică cheltuiala necesară spre ași procura valuta convenită va fi în sarcina sa.

În cazul când moneda n'are curs legal, însă are un curs comercial, adică este cotate în Bursă, făcând obiectul unor transacțiuni curente între oamenii de afaceri, debitorul e obligat să o procure creditorului, deoarece ea fiind obiectul contractului și debitorul neputând invoca imposibilitatea găsirii ei, nu se poate sustrage de la prestațiunea la care s'a obligat.

Doctrina admite, în genere, că dacă debitorul are la îndemână pe piața locală moneda în care trebuie să facă plata, nu se poate liberă prin moneda legală, creditorul având drept să refuze primirea acestei din urmă monede și să pretindă chiar daune interese, care pot reprezenta întregul prejudiciu ce i s'a cauzat sau cel puțin diferența de valoare dintre moneda legală și moneda convenită după cursul schimbului la scadență. (Vivante, *Traité de dr. commercial*, ed. fr. IV, p. 83, n. 1565).

Art. 41 cod. com. român care este alcătuit în acelaș spirit ca și art. 326 cod. com. ungar, art. 244 cod. civil german, art. 97 cod. elvețian, art. 33 din legea belgiană din 1872 scutește pe debitor de obligațiunea de a se liberă în moneda arătată în contract numai în cazul când moneda nu are un curs comercial, dându-i posibilitatea de a plăti în moneda ce are curs la scadență în localitatea unde se face plata.

Debitorul urmează să achite, în acest caz, în monedă legală, o sumă echivalentă cu aceia ce ar fi trebuit creditorului spre ași procura un cek plătitibil la vedere pe piața străină care regulează cursul schimbului monedei arătate în contract (Vivante, op. cit. p. 84, Nr. 1566).

Doctrina franceză este împărțită asupra acestui sistem de liberațiune.

După unii, debitorul se poate liberă plătind, în locul monedei streine, moneda națională, ținându-se socoteală de cursul schimbului. (Boistel, *Cours de droit comm.* Nr. 779).

În sistemul opus, se susține că debitorul nu poate plăti valabil decât numai în moneda convenită (Lyon Caen et Renault, IV, Nr. 301).

În ceiace privește obiectul plății, adică a monedei ce trebuie oferită ca contra-prestațiune vânzătorului, art. 326 din cod. com. ungar prevede că în caz de îndoială urmează a fi socotite ca făcând parte integrantă din contract măsura, greutatea, *unitatea monetară*, intervalul de timp și depărtarea obicinuite în locul unde contractul urmează a fi executat.

Dacă în contract — spune textul, — este vorba de valori în cont sau monedă, care nu este în circulațiune la locul executării, plata se va face în moneda țării după cursul înregistrat în locul executării la ziua scadenței. Se exceptează, în această privință, cazurile când plata s'a stipulat cu cuvintele „în natură“, „efectiv“ sau cu alte expresiuni asemănătoare, într'o anumită monedă.

O parte din doctrina italiană reprezentată prin Bolaffio, atribue monedei convenționale cu clauza „efectiv“ caracterul unei adevărate mărfi, iar nu al unui preț stabilit de părți ca element al contractului de vânzare.

Acestei teorii i se replică, cu drept cuvânt de Vivante, că dacă clauza „efectiv“ ar putea atribui monedei convenite caracterul unei mărfi, în acest caz contractele de vindere-cumpărare în care părțile au stipulat plata cu clauza „efectiv“, ar trebui să fie socotite ca niște contracte de schimb, de oarece lipsind prețul, convențiunea este lipsită tocmai de unul din elementele esențiale ale contractului de vânzare, element care diferențiază acest contract de contractul de schimb. (Vivante, op. cit. p. 81, n. 1563; Bolaffio, *Commento al cod. di comm.* ed. I, Nr. 265, 270, 271).

Simpla expresiune întrebuițată într'un contract că plata se va face în franci aur, fără a se identifica că este vorba de franci francezi, nu poate permite concluzia că debitorul a înțeles a se obliga în franci francezi. (C. Apel Galați II, 6 Nov. 1921, *Pandectele Române* 1922, II, p. 257 cu o notă a d-lui consilier N. Jac Constantinescu; vezi Vivante op. cit. Nr. 1569, p. 86).

Cursul schimbului dintre moneda străină și moneda legală poate fi stabilit de comun acord de părți.

Această stipulațiune frecventă în contractele comerciale din ultimul timp, când situațiunea schimbului internațional este un adevărat haos, este perfect licită și constituie o măsură de prudență care apără pe contractanți de oscilațiunile violente ale schimbului. (Vivante, op. cit. Nr. 1567, p. 85).

Singura restricțiune pusă libertății de a contracta a părților este numai aceea că ele nu ar putea, prin convențiunile lor particulare, să altereze, valoarea monedelor ce au curs egal, stipulând de exemplu în cazul unei plăți în lei aur sau argint că moneda echivalentă leilor aur și argintului nu poate fi socotită ca operantă și liberatorie pentru achitarea debitorului.

O asemenea dispozițiune ar fi contrarie art. 29 din legea măsurilor excepționale pentru caz de război modificat prin legea din 24 Dec. 1916 cât și art. 8 al legii din 21 Dec. 1916. (Vezi Vivante, op. cit. p. 85).

Nu poate fi socotită ca o derogare la acest principiu convențiunea care micșorează indirect, valoarea monedei legale prin stabilirea unui raport convențional de schimb între această monedă și o valută străină.

După cum foarte bine spune Vivante, într'un asemenea caz nu ne găsim în fața unei micșorări a monedei naționale, ci în fața unei ridicări a monedei străine, ceia ce este foarte posibil deoarece aceasta din urmă nu are în țara noastră o valoare legală. (Vivante, op. cit. Nr. 1568, p. 86; Aubry et Rau, IV, Nr. 318; Laurent, XVII, Nr. 565).

În această ordine de idei, Curtea de casație a hotărât că art. 8 al legii din 21 Dec. 1916 care decide că în toate obligațiunile anterioare datei 15 Aug. 1916 în care s'a stipulat plata în aur efectiv, debitorul se poate liberă prin bilete ale Băncii Naționale, este de ordine publică la care părțile nu pot renunța deoarece această renunțare ar fi contrarie principiului art. 5 c. civ. (Cas. I 29 Dec. 1920, *Pand. Rom.* 1922 I p. 1; a se vedea importantele jurisprudențe publicate asupra monedei în *Pand. rom.* 1922 III p. 11, 13, 21, și 57; II, p. 139 I p. 1228; idem 1923 III, p. 76).

VI. Punctul de plecare al dobânzilor sumelor datorate

La principiul pus de art. 1088 cod. civ. că dobânzile, socotite ca daune moratorii în obligațiunile ce au de obiect o sumă de bani, curg numai din ziua intențării acțiunii, art. 43 cod. com. face o importantă derogare, stabilind că datorile comerciale lichide și exigibile produc dobândă din ziua exigibilității lor.

Codul com. ungar (legea ungară a XXXVII din 1875), conține o identică dispozițiune, arătând că acel care are o creanță ajunsă la termen, care derivă dintr'o operație considerată din parte-i ca act de comerț, este în drept să ceară dobândă de la data exigibilității, dacă părțile nu au stipulat ca termen de plată ziua punerii în întârziere; în acest din urmă caz, trimiterea unei simple note de plată nu constituie prin ea însăși o punere în întârziere. Va trebui deci, pentru curgerea dobânzilor o acțiune în justiție.

În spiritul codului comercial ungar punerea în întârziere pentru curgerea dobânzilor moratorii este de drept, adică legală, ea având loc în ziua exigibilității creanței.

Părțile pot stipula, însă, o punere în întârziere convențională în care caz dobânzile vor curge de atunci.

Convențiunea aceasta fiind o derogare de la dreptul comun, trebuie să fie expresă. Nu este nevoie ca părțile să întrebuițeze termenii sau formule sacramentale. Este de ajuns ca intențiunea lor să rezulte vădit din clauzele contractului. (Alexandresco, VI, p. 364 cu trimeterile).

În cazul când pentru curgerea dobânzilor este necesară o acțiune în justiție, se poate întâmpla ca situațiunea să fie cu totul complicată în ipoteza că sunt mai mulți debitori solidari, dintre cari unii obligați pur și simplu, alții cu termen, iar alții sub condițiunea suspensivă.

În această ipoteză, cererea în judecată nu va provoca curgerea de dobânzi decât numai față de debitorul obligat pur și simplu. În contra debitorilor cu termen sau condiționali dobânzile nu pot curge decât la venirea termenului sau îndeplinirea condițiunii, conform principiului pus de art. 1023 c.

civ. că, ce se datorește cu termen nu poate fi cerut înainte (*qui a terme ne doit rien*), și regulei sta-tornicite de art. 1017 acelaș cod, care spune că ob-ligațiunea condițională nu se perfectează decât nu-mai după îndeplinirea evenimentului viitor și ne-cert care este condițiunea (Vezi Alexandresco VI p. 187 Nr. 2, p. 362, 394 și urmărit. cu trimeterile).

Legea franceză din 7 Aprilie 1900 a fixat, ca punct de plecare, pentru curgerea dobânzilor, data somațiunii pentru plata datoriei, nemai fiind, deci, nevoie de o punere în întârziere pe cale de acțiune judiciară.

Desigur că această inovațiune adusă art. 1153 c. civ. francez (art. 1088 c. civ. rom.) va fi ținută în seamă la viitoarea modificare a codului nostru civil.

Regula din art. 1088 că dobânzile curg de la întentarea acțiunii nu se mai aplică atunci când este vorba de restituirea unor sume deținute de pă-rît în urma unui delict sau quasi-delict.

În acest caz, dobânzile se pot acorda și pentru o dată anterioară pornirii procesului, nemai fiind aplicabile regulele din art. 1079, 1081 și 1088 c. c. cari sunt relative numai la daunele interese ce de-rivă dintr'o convențiune. Numai atunci când este vorba de daune interese în legătură cu neexecutarea unei obligațiuni este necesară punerea în întârziere, deoarece culpa debitorului nu iea ființă, decât nu-mai din momentul refuzului de a-și executa obli-gațiunea cu toate că i s'a cerut aceasta expres de creditor.

În materie delictuală și quasi-delictuală, punerea în întârziere nu este necesară pentru obținerea da-unelor deoarece ea se operează de drept, fiind ge-neralmente admis că orice persoană este socotită juridicște și moralmente, de drept în întârziere de a nu săvârși un fapt ilicit ce poate prejudicia pe altul. (Aubry et Rau IV p. 158; Laurent XVI Nr. 328, Baudry-Lac. et Barde, *Obligations* I Nr. 508; Cas. fr. 18 Iulie 1888, *Sirey* 1890 I p. 57; Cas. fr. 4 Iunie 1890 *Sirey* I p. 500; Cas. fr. p. 5, Martie 1892, *Dalloz* I p. 272; Cas. rom. I Nr. 276-909 *Bu-letin* 1909 p. 764, idem Nr. 415-911 *Bul.* 1911 p. 808; Trib. Teleorman I 13 Nov. 1920 *Curierul Ju-diciar* No. 17-1921.

Cererea de dobânzi poate fi formulată în orice instanță angajată, ori care ar fi jurisdicțiua și ca-lea pe care este îndreptată cu singura rezervă, bine înțeles, ca ea să fie regulată în formă și să nu fie dusă înaintea unor judecători necompetenți.

Asifel, se pot cere dobânzi cu ocaziunea proce-durei operațiunilor de partaj sau înaintea unui tri-bunal de arbitri. (Aubry et Rau, op. cit. pag. 160—161; Laurent XVI p. 324 Baudry-Lacantinerie et Barde op. cit. Nr. 520; C. apel Paris 1 Dec. 1892 *Sirey* 1894 II p. 138; Cas. fr. 17 Ian. 1893, *Sirey* 1894 I p. 113).

S'a decis că o cerere în judecată, formulată îna-intea unor judecători necompetenți face să curgă dobânda, (V. Alexandresco VI p. 362; contra Aubry et Rau IV ed. 5-a p. 161; Laurent, XVI, Nr. 324, Baudry et Barde, *Obligations* I Nr. 516).

Acțiunea pornită în mod prematur sau o cerere pe cale grațioasă nu poate avea de efect să de-termine curgerea dobânzilor (Alexandresco, op. cit. p. 402).

S'a decis, însă, că cererea unui creditor de a fi înscris într'un tablou, de ordine produce acest efect (Aubry et Rau, op. cit. p. 160, Nr. 24).

O cerere având de obiect numai plata capitalului este insuficientă pentru curgerea dobânzilor dacă reclamantul nu le cere formal (Aubry et Rau, op. cit. p. 159).

Faptul însă, că suma reclamată drept capital nu ar fi încă lichidă nu ar putea fi o piedică la curge-rea dobânzilor (Laurent, XVI N. 323; Aubry et Rau op. cit. p. 160; Baudry-Lacantinerie et Barde, *Obligation*, I Nr. 521; Cas. fr. civ. 8 Iunie 1896; Si-rey, 1897 I, p. 178).

Deciziunea de față pronunțată sub președinția distinsului prim-președinte al Curții de apel din Oradea-Mare este juridică și bine motivată. Din punctul de vedere al limbajului tehnic judiciar ea reprezintă un progres îmbucurător asupra stilului încâlcit, nebulos și împestrițat, în care se redactau mai înainte, hotărârile instanțelor din Ardeal.

Toți acei cari urmăresc cu interes așezarea Drep-tului pe temelii sănătoase în ținuturile alipite, vor recunoaște cu toată satisfacțiunea că imensa majoritate a reprezentanților justiției românești, cu ex-cepțiunea unor elemente îndoelnice strecurate în mod nemeritat acolo, au purtat și poartă, cu toată dem-nitatea și cu toată hotărârea unor suflete de apos-toli, obligațiunea grea a celei mai frumoase și deli-cate misiuni ce poate fi atribuită cuiva în alcătui-rea socială.

TRAIAN ALEXANDRESCU.
Avocat.

TRIBUN. OLORON (Basses-Pyrénées)
9 August 1922

Porumbei. — Trecerea lor dela proprietarul lor primitiv la altul. — Dobândirea acestor paseri prin accesiune, fără întrebuintare de fraudă. — Art. 564 cod. civ. fr. (503 cod. civ. rom.).

După art. 564 din cod. civ. fr. (503 cod. civ. rom.), porumbii (hulubii), cari, fără a fi atrași prin frau-dă, trec din porumbăria lor în porumbăria altui proprietar, devin proprietatea acestui din urmă prin efectul accesiunii. (Recueil des sommaires).

Am reprodus anume sumarul acestei sentințe a unui mic tribunal din sudul Franței, pentru că ea se întemeiază pe art. 564 din codul francez, care se deosebește, în redacțiunea sa, de art. 503 din codul nostru, spre a vedeă dacă aceeași soluție este sau nu admisibilă și în dreptul nostru. Iată cum se exprimă textul francez :

„Porumbeii, iepurii de casă, peștele, care trec dintr'un loc într'altul (*dans un autre colombier, ga-renne ou étang*), aparțin proprietarului acestor lu-cruri, dacă n'au fost atrași acolo prin manopere frauduloase (*par fraude et artifices*)“.

Textul nostru (503) are următoarea cuprindere:

„Orice animale sau sburătoare sălbatice trec în cuprinsul nostru, se fac ale noastre, pe cât timp ră-mân la noi, afară numai dacă asemenea trecere s'a produs prin fraudă sau artificii“.

Va să zică, în caz de fraudă, proprietatea nu est strămutată la proprietarul, unde aceste animale au emigrat, și vom vedeă mai la vale că vechiul pro-prietar poate, în pricipiu, să le revendice, dacă ele

pot fi distinse de celelalte animale similare, cu care s'au amestecat.

Animalele pot fi împărțite în trei categorii:

1. Animalele sălbatice propriu zise (*ferde*), precum: urșii, lupii, mistreții, etc., iepurii, potârnichile, prepelițele, etc. cari, fiind *res nullius*, devin proprietatea primului ocupant, și care încetează de a fi proprietatea acestuia, îndată ce și-au redobândit libertatea lor naturală (art. 648 codul civil).

2. Animalele domestice (*mansueta*), precum: pușii, gămile, rațele, găștile, etc. care au un stăpân și care continuă a-i aparține, deși nu se mai găsesc în mod direct sub mâna lui;

3. Și, în fine, animalele de o natură *mixtă*, adică: care nu sunt nici cu totul sălbatice, nici cu totul domestice, și care au obiceiul de a umbla din loc în loc, precum: porumbeii, albinele, peștele, etc., *quae ex consuetudine abire et redire solent* (Instit., *De rerum divisione*, II, 1, par. 15).

Despre aceste animale se ocupă art. 503 din codul civil numindu-le *sălbatice*.

Art. 507 din codul Calimach (inexistent în codul austriac) numește aceste animale *indumesnicite* (*apprivoisés*).

„Cerbii, păunii, porumbeii și alte îndumesnicite animale (textul zice *fiare* și păsări, atuncea se cuvin apucătorului, când nu se vor mai întoarce la proprietarul lor, după obiectul ce aveau“, zice acest text.

„Câte *sălbatice* încuibând auirea, și apoi lăsând acele locuri, vor veni la noi spre încuibare, sunt ale noastre, încât vor stă încuibând“, zice codul Caragea (art. 1, partea II, capit. 1).

Legea consideră deci ca o accesiune strămutarea acestor animale în alt loc decât acela în care ele trăiau *in libertate naturali*; *dacă bineînțeles, n'au fost atrase acolo prin fraudă*, rămânând ca acesta poate fi un mod de a dobândi proprietatea. Această teorie este însă contrară acelei admise de Pothier, care voiă, din contra, ca aceste animale să aparție proprietarului la care au emigrat, *chiar dacă au fost atrase acolo prin fraudă*, rămânând ca aceasta să despăgubească pe vechiul proprietar de paguba pricinuită, prin faptul că le-a atras la ei. (*Tr. du Droit de domaine de propriété*, IX, 167, p. 156, ed. Eugnet). Vezi asupra tuturor acestor chestiuni, Planiol, I, 2718; Colin et Capitant, I, p. 860; Baudry et Chauveau, *Des biens*, 427, pag. 292, ed. a 3-a; De La Bigne de Villeneuve et E. Jac, *Éléments de droit civil*, I (singurul volum apărut), 1024, p. 895, 896; Demolombe, IX, 275 urm.; Pand. fr., *Biens (distinction des —)*, 207, etc. Vezi și tom. III, part. 1, al Coment. noastre, p. 380, nota III-a.

Prin urmare, soluția admisă de trib. Oloron, este admisibilă și în dreptul nostru.

Art. 503 din codul civil dă însă loc la două observații importante, și anume:

1. S'a zis, în adevăr, că dispoziția acestui text este în contradicție cu aceea a art. 468 codul civil, după care, porumbeii, iepurii de casă (*lapinii*), peștele din iaz, etc. nu sunt imobile prin destinație decât dacă au fost așezate pe fond de către însuși proprietarul acestui fond. În realitate, nu există însă nicio contradicție între aceste texte, pentru că, în ipoteza art. 503, animalele în chestiune nu devin *pars fundi* prin destinație *ci prin accensiune* după cum s'a zis mai sus.

2) Legea admite că animalele în chestiune devin proprietatea aceluia unde au emigrat, chiar dacă au fost atrase acolo de el, *însă fără fraudă*. Or, jurisprudența se arată destul de largă când este vorba de atragerea lor prin manoperi frauduloase.

Astfel, s'a decis că faptul de a așeză capcane mobile, care permit animalelor de a trece dintr'o proprietate într'alta, și le împiedică apoi de a eși de acolo nu constituie o fraudă în sensul art. 503 codul civil (Cas. fr. D. P. 61. 1. 475; Sirey, 61. 1. 825; T. Huc., IV, 159; Colin et Capitant, I, p. 861, etc).

S'a decis de asemenea, că faptul din partea unui proprietar riveran de a atrage și primi peștele prin mijlocul unei ieșături într'un basin sau rezervor, folosindu-se astfel de curentul apelor sau de înălțarea lor, în caz de ploi extraordinare, nu constituie un fapt ilicit sau abuziv din partea aceluși proprietar în contra vecinilor săi. (C. Bordeaux D. P. 89. 2. 161)). Vezi autorii mai sus citați, precum și tom. III, partea I-a al Coment. noastre, pag. 383, nota 1.

Autorii se întrebă însă dacă proprietarul animalelor atrase la altul prin fraudă, poate să le revendice, presupunând, bineînțeles, că el ar putea stabili identitatea lor, ceea ce de cele mai multe ori este, trebuie s'o recunoaștem, cu neputință?

După părerea generală, revendicarea ar putea să aibă loc, art. 1909 nefiind aplicabil în speță, posesiunea proprietarului nefiind de bună credință. Apoi, animalele în chestiune nu sunt lucruri mobile, *ci imobile prin accesiune*. Cpr. Colin et Capitant, *loco supra cit.*; Planiol, I, 2718; Laurent, VI, 311; Thiry, I, 717; Baudry et Chauveau, *Des biens*, 427, p. 292, Aubry et Rau, II, par. 202, pag. 378, text și nota 4, ed. a 5-a; Demolombe X, 178; Répert. Sirey, vo *Accession*, 225; Pand. fr. eod. vo. 112; De la Bigne de Villeneuve, I, 1024, p. 896, etc. — *Contrà*: T. Huc, IV, 159; Marcadé, II, 441; Mourlon, I, 1477; Valette, *Propriété*, p. 174; Massé-Vergé, II, par. 297, p. 115, nota 29, etc. Vezi asupra acestei controverse, tom III, partea I-a, al Coment. noastre, pag. 383, text și nota 2. Cpr. Zahariae, *Handbuch des französischen civil rechts*, I, par. 188, pag. 576, 577, nota 23, ed. Crome.; Dalloz, *Nouveau Code civile annoté*, I, art. 564, Nr. 8 urm., etc.

Iași

D. ALEXANDRESCO